

**Початковий набір навчальних матеріалів для
персоналу першої лінії взаємодії із захисту дітей у
межах гуманітарної діяльності**

Інструкції для координаторів

©2021 The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action

Альянс на захист дітей у межах гуманітарної діяльності (Альянс) підтримує зусилля гуманітарних організацій щодо проведення високоякісних та ефективних заходів у гуманітарній площині.

За допомогою власних технічних робочих і цільових груп Альянс сприяє впровадженню міжустановчих стандартів діяльності й здійснює технічне керівництво на підтримку роботи із захисту дітей у гуманітарній площині.

Більш детальну інформацію щодо роботи Альянсу й приєднання до мережі можна знайти за адресою

<https://www.alliansecpha.org> або звернувшись до нас безпосередньо: info@alliansecpha.org

Цей набір навчальних матеріалів розроблений завдяки щирій підтримці Бюро з питань населення, біженців та міграції у складі Державного департаменту США.

Відповідальність за зміст несе Альянс, і цей зміст не обов'язково відбиває погляди Державного департаменту США.

Для бажаючих зробити посилання на цей документ ми пропонуємо таке:

Альянс на захист дітей у межах гуманітарної діяльності (2021), ЗДГД: Початковий набір навчальних матеріалів для персоналу першої лінії взаємодії.

Зміст

Подяки

Скорочення

Анотація

Частина 1. Інструкції для координаторів

Вступ

Профіль аудиторії

Цілі й задачі

Типи навчання: очне й дистанційне

Методологія й підхід до навчання

Підготовка координатора

Оглядова таблиця курсу

Частина 2. Детальні інструкції щодо навчання за модулями 1–5

Привітання й вступ

Модуль 1 – Дитина

Модуль 2 – Захист дітей у межах гуманітарної діяльності та його керівні принципи

Модуль 3 – Спілкування з дітьми й громадами

Модуль 4 – Детальніше про стратегії захисту дітей у межах гуманітарної діяльності та МСЗД

Модуль 5 – Моя роль і організація

Модуль 6 – Рефлексивний аналіз практичної роботи

Додаток I – Самооцінка за набором навчальних матеріалів для персоналу першої лінії взаємодії із ЗДГД

Додаток II – Роздавальний матеріал для учасників

Подяки

Початковий набір навчальних матеріалів для персоналу першої лінії взаємодії із захисту дітей у межах гуманітарної діяльності був складений робочою групою з навчання й розвитку Альянсу на захист дітей у межах гуманітарної діяльності й замінює набір для робітників першої лінії взаємодії, складений робочою групою з МСЗД у 2014 році.

Процес розробки очолили координатори робочої групи з навчання й розвитку Елена Джанніні (Elena Giannini) й Кеті Робертсон (Katie Robertson) за активної підтримки й спільних зусиль всіх установ – членів робочої групи з навчання й розвитку. Зокрема ми хочемо висловити свою подяку Люсі Аллінґрі Шевал'є (Lucie Allingri Chevallet), Кет Берн (Cat Byrne), Бріджит Гобі (Brigitte Goby), Леоні Мейєрінк (Leonie Meijerink), Джойс Мутісо (Joyce Mutiso), Маріанні Нарі (Marianna Narhi) й Джоанні Ведж (Joanna Wedge).

Скорочення

ЗДГД – Захист дітей у межах гуманітарної діяльності

МСЗД – Мінімальні стандарти захисту дітей

ДПЗСЗГ – Діти, пов'язані зі збройними силами або збройними групами

ВПО – Внутрішньо переміщені особи

ЛГБТКІ+ – Лесбіянки, геї, бісексуали, трансгендери, квіри, інтерсексні та інші небінарні люди

РГНР – Робоча група з навчання й розвитку

СГН – Сексуальне й гендерне насильство

КПД ООН – Конвенція ООН про права дитини

Анотація

Початковий набір навчальних матеріалів для персоналу першої лінії взаємодії із ЗДГД був складений робочою групою з навчання й розвитку Альянсу на захист дітей у межах гуманітарної діяльності й замінює набір для робітників першої лінії взаємодії, складений робочою групою з МСЗД у 2014 році.

Набір був розроблений для швидкого введення в курс справи нових членів у разі нової надзвичайної ситуації або кризи й спрямований на те, щоб надати робітникам першої лінії взаємодії мінімальні необхідні компетенції для роботи з дітьми, родинами й громадами у безпечний, ефективний, відповідальний і професійний спосіб.

Типовим робітником першої лінії взаємодії є людина, що залучена на місцевому рівні та має деякий або незначний досвід та/або підготовку в області захисту дітей у гуманітарній площині. Такі люди можуть мати або не мати середню освіту й відрізнятися за рівнем грамотності й досвіду. Набір навчальних матеріалів розроблений спеціально для такої різноманітної аудиторії.

Головні задачі навчання стоять такі, що після завершення курсу учасники мають:

- розпізнавати етапи розвитку дитини, а також ризики й захисні фактори в межах структури соціально-екологічної моделі;
- визначати поняття захисту дітей у межах гуманітарної діяльності та його обґрунтування з огляду на права дитини;
- демонструвати прийнятний спосіб спілкування з дітьми й громадами;
- знати ціль і структуру мінімальних стандартів захисту дітей;
- пояснювати організаційні системи, що підтримують відповідальне ставлення до дітей і громад.

Набір навчальних матеріалів складається з кількох модулів, викладання яких відбувається як очно, так і дистанційно. В разі очного викладання весь зміст можна розглянути за 3 дні поспіль або розподілити протягом кількох тижнів залежно від наявного часу. В разі дистанційного навчання ми рекомендуємо проводити курс у вигляді ряду занять, що тривають по півдня.

Цей набір навчальних матеріалів розроблений, головним чином, для керівників/координаторів, щоб надати їм змогу сприяти навчальному процесу серед своїх груп робітників першої лінії взаємодії. Зовнішні координатори також можуть проводити це навчання, якщо вони достатньо знайомі з системами й програмами організації. Передбачається, що перед застосуванням цей набір навчальних матеріалів пройде процес контекстуалізації.

Якщо ви маєте намір застосувати початковий набір навчальних матеріалів для персоналу першої лінії взаємодії із ЗДГД, повідомте про це РГНР Альянсу, оскільки ми хочемо знати про ваш досвід. Якщо вам потрібна будь-яка допомога, ми також надамо її. Будь ласка, пишіть на адресу learning@alliancecpha.org

Частина 1. Інструкції для координаторів

Вступ

Початковий набір навчальних матеріалів для персоналу першої лінії взаємодії із ЗДГД розроблений Альянсом на захист дітей у межах гуманітарної діяльності (Альянсом) для робітників, які є новачками у сфері захисту дітей у гуманітарній площині. Набір був розроблений для швидкого введення в курс справи нових членів у разі нової надзвичайної ситуації й спрямований на те, щоб надати робітникам першої лінії взаємодії мінімальні необхідні компетенції для роботи з дітьми, родинами й громадами, які опинилися у стані кризи, у безпечний, ефективний, відповідальний і професійний спосіб.

Цей набір навчальних матеріалів був складений робочою групою з навчання й розвитку Альянсу на захист дітей у межах гуманітарної діяльності й замінює набір для робітників першої лінії взаємодії, складений робочою групою з МСЗД у 2014 році.

Рішення про використання цього набору навчальних матеріалів має бути засноване на аналізі поточних можливостей і виявлених потреб у навчанні. Коли виявлені потреби у навчанні узгоджуються із результатами навчання за цим набором матеріалів, необхідно додати цей курс до вашого плану стосовно укріплення потенціалу.

При тому, що використання цього набору навчальних матеріалів може сприяти розвитку деяких компетенцій на першому рівні [структури компетенцій ЗДГД](#), він має формувати тільки частину більш широкого підходу до розвитку й укріплення необхідних знань, навичок і світогляду.

Робоча група з навчання й розвитку в складі Альянсу розробила комплект інструментів з навчання розвитку на підтримку учасників ЗДГД, які виконують зазначену вище роботу, а також задіяні у розробці, реалізації й оцінці навчальних заходів. Ознайомитися з цими ресурсами можна [тут](#).

Ми вдячні тим, хто користується цим набором, за те, що вони роблять це в гуманітарній площині, де час і ресурси можуть бути обмеженими. Ми вітаємо гнучкий підхід до структури й результатів навчання, що викладені в цих матеріалах.

Цілі й задачі набору навчальних матеріалів

Ціль цього набору навчальних матеріалів складається в забезпеченні безпечного, ефективного, відповідального й професійного поведіння робітників на першій лінії взаємодії з дітьми, родинами й громадами, що опинилися в умовах кризи. Курс призначений для однієї установи, яка навчає своїх робітників першої лінії взаємодії з групи захисту дітей.

Наприкінці цього курсу учасники зможуть:

- розпізнавати етапи розвитку дитини, а також ризики й захисні фактори в межах структури соціально-екологічної моделі;
- визначати поняття захисту дітей у межах гуманітарної діяльності та його обґрунтування з огляду на права дитини;

- демонструвати прийнятний спосіб спілкування з дітьми й громадами;
- знати ціль і структуру мінімальних стандартів захисту дітей;
- пояснювати організаційні системи, що підтримують відповідальне ставлення до дітей і громад.

Структура набору навчальних матеріалів

Набір навчальних матеріалів складається з кількох модулів. В разі очного викладання весь зміст можна розглянути за 3 дні поспіль або розподілити протягом кількох тижнів залежно від наявного часу. В разі дистанційного навчання ми рекомендуємо проводити курс у вигляді ряду занять, що тривають по півдня. Під час занять дистанційного навчання слід робити короткі, щонайменше 5-хвилинні перерви через кожні 45–60 хвилин занять, чергуючи їх із більш тривалими перервами.

Приклад розкладу занять за очного навчання:

	День 1	День 2	День 3
Зранку	Привітання й вступ (45 хвилин) Дитина (175 хвилин)	Підсумки 1-го дня (30 хвилин) Спілкування з дітьми й громадами (145 хвилин)	Підсумки 2-го дня (30 хвилин) Моя роль і організація (180 хвилин)
По обіді	Захист дітей у межах гуманітарної діяльності та його керівні принципи (210 хвилин)	Більш детально про стратегії ЗДГД і МСЗД (155 хвилин)	Рефлексивний аналіз практичної роботи (включно з оцінкою й завершенням) (180 хвилин)

Приклад розкладу занять за дистанційного навчання:

Заняття 1 3,5 години	Привітання й вступ Дитина (175 хвилин)
Заняття 2 4 години	Захист дітей у межах гуманітарної діяльності та його керівні принципи (200 хвилин)
Заняття 3 3 години	Спілкування з дітьми й громадами (145 хвилин)
Заняття 4 3 години	Більш детально про стратегії ЗДГД і МСЗД (155 хвилин)
Заняття 5 3,5 години	Моя роль і організація (180 хвилин)
Заняття 6 3,5 години	Рефлексивний аналіз практичної роботи (включно з оцінкою й завершенням) (180 хвилин)

Профіль аудиторії

Типовим робітником першої лінії взаємодії є людина, що залучена на місцевому рівні та має деякий або незначний досвід та/або підготовку в області захисту дітей у гуманітарній площині. Такі люди можуть мати або не мати середню освіту й відрізнятися за рівнем грамотності й досвіду. Набір навчальних матеріалів розроблений з урахуванням такої різноманітної аудиторії.

Робітники першої лінії взаємодії можуть працювати в безпечному дитячому просторі або в умовах громади/табору. Вони можуть виконувати такі обов'язки, як догляд за дітьми в безпечному просторі або проведення групових заходів з дітьми в інших форматах, надання соціальної допомоги в громаді дітям і родинам, включно з відвідуваннями на дому, а також дії з мобілізації громади, серед іншого. Робітники першої лінії взаємодії виконують важливу роль, оскільки добре знають місцеві звичаї, мають різноманітні навички й вміють налагоджувати надання послуг і розгортання програм під час гуманітарних місій.

Профіль координатора

Цей набір навчальних матеріалів розроблений, головним чином, для керівників/координаторів, щоб надати їм змогу сприяти навчальному процесу серед своїх груп робітників першої лінії взаємодії. Зовнішні координатори також можуть проводити це навчання, якщо вони достатньо знайомі з системами й програмами організації. Для координатора важливо:

- вміти створювати безпечний простір, в якому всі члени групи можуть висловлюватись відкрито й відверто;
- сприяти інклюзивному діалогу й вміти працювати з різними точками зору конструктивно й з повагою;
- проводити заняття з повагою до власних знань та навичок учасників;
- бути відкритими до ідей, внесків і пропозицій стосовно роботи групи й організації.

Краще за все, якщо учасники, що користуються початковим набором навчальних матеріалів для персоналу першої лінії взаємодії ЗДГД як координатори, мають щонайменше 3–5-річний досвід роботи в області захисту дітей у межах гуманітарної діяльності й цілком розуміють цей сектор і принципи його функціонування в більш широкій гуманітарній архітектурі, а також повною мірою розуміють мінімальні стандарти захисту дітей і способи їхнього застосування. Координатор має адаптувати набір навчальних матеріалів відповідно до контексту роботи його групи. Поради щодо контекстуалізації набору навчальних матеріалів наведені в [комплекті інструментів з навчання й розвитку](#).

Типи навчання

Цей набір навчальних матеріалів складений з урахуванням 2 базових типів проведення навчання:

1. *Очне* – заняття проводяться в певному приміщенні за присутності координатора й учасників.
2. *Дистанційне* – заняття проводяться дистанційно. Цей формат може мати кілька варіантів:
 - учасники знаходяться разом у певному приміщенні, а координатор проводить заняття дистанційно;
 - всі учасники й координатор займаються за допомогою дистанційної відео-конференції

на комп'ютерах або інших пристроях.

Ми не рекомендуємо використовувати змішаний підхід, коли частина учасників заходяться в класній кімнаті, тоді як інша частина займається онлайн. В такому разі ми рекомендуємо задіювати всіх учасників через онлайн-платформу й вести заняття дистанційно.

Тим не менше, ви можете чергувати типи навчання за цим набором навчальних матеріалів і проводити деякі заняття онлайн, а деякі очно. Це корисно, якщо ви маєте обмежений час на проведення очних занять. За такого сценарію слід ретельно підійти до вибору того, які заняття проводити дистанційно, а які очно.

Поради щодо очних занять

Знаходячись поряд з учасниками легше встановити з ними зв'язок, надавати потрібні роз'яснення й оцінювати динаміку групи та її енергетичний рівень. В такому контексті значно зменшена кількість факторів, що відволікають.

Навчальні заняття краще проводити у відкритому приміщенні, де немає сторонніх осіб. Координатору слід забезпечити таке приміщення, в якому люди почуватимуться комфортно й в безпеці, вільно й відкрито висловлюючи свою думку. Для більшості занять вам буде потрібно мати дошку для закріплення нотаток й демонстрації аркушів фліпчарту. Ви можете сидіти на килимках, групами навколо столів або розставити стільці по колу – головне, щоб кожен був в однакових умовах у цьому процесі. Вам також знадобиться достатньо простору для того, щоб група могла підвестися й вільно переміщатися приміщенням.

Рекомендований розмір групи для очних занять складає не більше 15 учасників.

Поради щодо дистанційних занять

Контекст цього навчання може бути дуже складним для координатора, який проводить дистанційне навчання вперше. Якщо ви раніше не мали такого досвіду, ми рекомендуємо вам відвідати курс *«Проведення дистанційних занять»* або пройти онлайн-курс *«Виключно дистанційно»*, щоб дізнатись більше про цей тип навчання.

Учасники знаходяться разом у певному приміщенні, а координатор проводить заняття дистанційно

Цей тип навчання проводиться за схемою, що наведена нижче для очних занять, але з деякими важливими особливостями.

Робота з помічником координатора. Помічник координатора має знаходитися у приміщенні разом з учасниками. Він/вона може виступати «руками й ногами», допомагаючи в організації навчальних матеріалів і учасників.

Можливість застосування технічного помічника. Має сенс призначити додатково помічника з технічних питань, який буде допомагати з розташуванням камери й іншими технічними моментами. Наприклад, з демонстрацією зображення координатора й слайдів презентації, так само як і зі звуковим супроводженням.

Час. Таким чином можна проводити заняття цілий день, але знаходитись онлайн – це виснажливо для координатора. Заняття можуть тривати дещо довше, тому координатор може адаптувати тривалість навчального дня або кількість занять протягом одного дня.

Розмір групи. Розмір групи може бути таким самим, що й за очного формату: не більше 15 учасників.

Налаштування координатора. Як координатору вам корисно мати 2 екрани: один для плану заняття, другий для відео-конференції. Якщо у вас немає можливості встановити 2 екрани, спробуйте застосувати функцію розділення екрану або роздрукуйте план заняття.

Всі учасники й координатор займаються за допомогою дистанційної відео-конференції

Дистанційне навчання вимагає ретельної підготовки, тестування й практики. Нижче роз'яснюються деякі важливі моменти.

Робота з технічним фахівцем. Знайдіть технічного фахівця заздалегідь на етапі планування й залучайте його на кожному кроці. Поки координатор зосереджений на змісті заняття й учасниках, технічний фахівець контролює роботу платформи й технологічних засобів, допомагає з налаштуваннями й функціонуванням пристроїв, стежить за чатом і відповідає на технічні питання учасників. Якщо ви не можете залучити технічного фахівця, ви можете звернутися по допомогу до будь-кого іншого, але обов'язково разом потренуйтеся працювати з онлайн-платформою, що використовується, наприклад потренуйтеся створювати кімнати групових обговорень, демонструвати екран, додавати аудіозапис тощо. Інструкції щодо обох ролей наведені в плані занять з цього набору.

Пристрої. Слід довести до загального відома, що слухати заняття в цьому курсі з телефону не рекомендується, оскільки це обмежує повноцінну участь. За можливості учасники можуть користуватися комп'ютерами спільно. Важливо знати заздалегідь, як саме учасники будуть отримувати доступ до курсу, щоб можна було відповідно підготувати завдання.

Розмір групи. Рекомендований розмір групи для дистанційних занять складає 12–16 учасників.

Час. Рекомендована тривалість дистанційного заняття становить не більше 4 годин на день з короткими 5–10-хвилинними перервами, що чергуються з більш довгими перервами й вправами для поновлення сил через регулярні інтервали. Важливо мати реалістичне уявлення про те, що можна здійснити дистанційно. В цілому, будьте готові до того, що дистанційно завдання виконуються на 15% довше, ніж в очному форматі. Скоригуйте свій план відповідно.

Налаштування координатора. Як координатору вам корисно мати 2 екрани: один для плану заняття, другий для відео-конференції. Якщо у вас немає можливості встановити 2 екрани, спробуйте застосувати функцію розділення екрану або роздрукуйте план заняття на вторинному папері.

Платформа відео-конференції. Ви можете вибрати ту онлайн-платформу, яка найчастіше використовується й добре відома у вашому середовищі, але, як мінімум, вона повинна мати функцію чата, кімнати обговорення й, за можливості, кнопки реакцій. Коротке відео від робочої групи з навчання й розвитку щодо безпечного використання платформ відео-конференцій розміщене [ТУТ](#). Ви також можете скористатися віртуальною дошкою (наприклад, Miro, Google Дос, Jamboard) для запису нотаток в процесі заняття.

Більше інформації щодо проведення навчання дистанційно наведено в переліку порад з проведення дистанційних занять, розміщеному Альянсом на захист дітей у межах гуманітарної діяльності [ТУТ](#).

Методологія навчання

Цей набір спрямований на отримання практичних навичок і знань. З огляду на це набір навчальних матеріалів складений на основі методології участі й містить завдання, що стимулюють взаємодію в групі, обговорення й слухання одним одним. Багато завдань передбачають аналіз ідей у конкретний спосіб через власний досвід учасників або просять скласти сценарій або рольову гру, пов'язані з їхньою роботою.

Створення безпечного простору

Набір навчальних матеріалів запрошує учасників ділитися ідеями з групою, обговорювати різні теми (деякі з них можуть вважатися делікатними), критикувати власну роботу й роботу організації, а також проводити самоаналіз. З цієї причини важливо, щоб координатор створив довірку, безпечну атмосферу, в якій учасники почуваються комфортно, висловлюючи свої думки та ідеї без зайвої критичності й наслідків по відношенню до учасників або керівників/самих координаторів. Крім того, не слід виходити з того, що група завжди має позитивну робочу динаміку, а також враховувати можливість виникнення конфлікту.

Необхідно з самого початку погодити базові правила серед учасників і, можливо, час від часу нагадувати їх протягом навчального процесу. Звичайно, це слід робити в межах культурного контексту, в якому ви працюєте, обачно вибираючи й адаптуючи процеси. Наприклад: я поважати конфіденційність, я буду знаходитися у поточному моменті, я буду активно слухати тощо.

Не нашкодити

Координатор має забезпечити відсутність ризику або шкоди, заподіяних внаслідок цього навчального досвіду.

- Розумно виходити з того, що деякі учасники можуть мати власний досвід, пов'язаний із насильством та іншою шкодою. З цієї причини важливо виділити певний зміст набору навчальних матеріалів. Наприклад: «Ми будемо говорити про певні складні питання, які можуть стосуватися речей, що ви переживали самі. Якщо ви відчуваєте розпач або дискомфорт, ви можете вийти з кімнати, дати мені знати про це та/або скористатися вашою системою підтримки (зазначте приклади залежно від контексту)».
- Взаємоповага заради збереження конфіденційності особистих питань, не виносячи їх за межі групи (див. розділ 2).
- Гарантувати збереження анонімності, без розголошення особистих даних дітей або родин, які пригадуються під час заняття або у завданнях.
- Приготуйтеся до будь-яких нових випадків, що можуть з'ясуватися в процесі курсу, та забезпечте систему повідомлення про дітей та родини, яких це стосується.
- Координатор має бути відкритим до пропозицій стосовно роботи групи й організації в цілому, якщо вони будуть. Необхідно опрацювати чіткі подальші кроки з розгляду виявлених пропозицій, які з них можна розглянути безпосередньо, якщо координатор одночасно є керівником групи, а які слід передати на розгляд керівництву в заданий термін. Якщо цього не зробити, у робітників першої лінії взаємодії може сформуватися відчуття, що їхній внесок не сприймають належним чином.

Керування груповою динамікою й конфліктами

Набір навчальних матеріалів запрошує учасників ділитися ідеями й думками, і тому важливо створити безпечне й заохочувальне навчальне середовище, в якому учасники відчують себе комфортно. Якщо члени групи не дуже добре знають один одного, виділіть певний час на «знайомство» за допомогою спеціальних вправ, щоб ввести учасників у навчальний процес на початку кожного дня або заняття.

Іноді думки та ідеї можуть відрізнятись, і це може вести до непогодження або конфліктів у групі. Як координатору вам корисно бути готовими до цього й мати план із врегулювання конфлікту в групі.

Ось деякі підказки щодо врегулювання конфлікту:

- визнайте конфлікт простими словами;
- з'ясуйте причину конфлікту;
- якщо він стосується теми, що обговорюється, допоможіть учасникам сконцентруватися на тому, що піддається узгодженню;
- підтримуйте взаємну повагу, нагадуючи людям про базові правила;
- якщо зв'язку з темою немає й конфлікт охоплює лише декількох учасників, запропонуйте їм врегулювати такий конфлікт за межами групи;
- якщо це спрацювало, зробіть паузу; конфлікт часто розповсюджується шляхом фізичного переміщення між людьми.

(Джерело: робочий зошит з підготовки інструкторів для гуманітарного сектору RedR UK).

Як координатор має підготуватися до практичних занять?

Під час підготовки до практичних занять слід врахувати таке:

- Проведіть оцінку рівня навичок, знань і поведінки. Корисно отримати інформацію про те, хто буде учасником курсу, яким є їхній професійний досвід і які ролі вони виконують, а також з'ясувати типи й рівні знань і навичок. Також важливо встановити, чи є учасники, яким потрібна особлива підтримка для доступу до курсу. У Додатку І наведена карта самооцінки до та після використання набору навчальних матеріалів, що також дозволяє оцінити результат, якого було досягнуто.
- Перегляньте матеріали модулів і підготуйтеся до їх викладання. Координатору необхідно ознайомитися зі всіма матеріалами модулю й достатньо вивчити зміст і методологію викладання для проведення занять. Давайте чіткі інструкції; керуйте діяльністю, підтримуйте обговорення і робіть технічні коментарі, а також підготуйтеся до будь-яких зауважень або питань з боку учасників, так само як і до можливих проблем.
- Зверніть увагу, що блоки «Скажіть» у кожному з навчальних модулів не обов'язково повторювати дослівно й можна адаптувати відповідно до ваших конкретних умов.
- Прочитайте всі заняття й запропоновані приклади й підготуйте для кожного заняття приклади з власного досвіду. Використання відповідних темі прикладів з вашого життя

й з досвіду учасників підкріплює результат навчання.

- Вирішіть, де і як адаптувати заняття відповідно до вашої групи й контексту. Пропозиції й поради наводяться поряд з описом заняття й інструкціями до модуля. Це, зокрема, стосується адаптації деяких матеріалів відповідно до мови, яка буде використовуватися для проведення курсу.
- Зверніться до розділів «Технічна підтримка» та «Поради» цього посібника, які можуть допомогти вам зорієнтуватися й знайти додаткові ресурси за кожним модулем.

Як залучити учасників з обмеженими можливостями?

Всі модулі розраховані на максимальну інклюзивність. Деякі учасники можуть потребувати певних, досить простих налаштувань на підтримку їх участі (наприклад, збільшити друкований текст робочого зошита й писати більшими літерами на дошці). Для інших може знадобитися більш вагоме планування, наприклад пошук для проведення практичних занять приміщення, що має доступ для візків.

Деякі обмежені можливості непомітні, тому слід перевірити індивідуальні потреби кожного учасника, про які координатору треба знати до початку проведення програми. Крім того, необхідно з'ясувати, чи хотіли би такі люди, щоб цю інформацію повідомили іншим учасникам.

Оглядова таблиця курсу

Модуль	Задачі навчання	Тривалість модуля
Привітання й вступ	<p>Наприкінці цього заняття учасники:</p> <ul style="list-style-type: none"> з'ясують структуру й задачі курсу; познайомляться із координатором та іншими учасниками; дізнаються, як користуватися функціями платформи відео-конференцій [стосується лише дистанційної форми навчання]. 	60 хв.
Дитина	<p>Наприкінці цього заняття учасники:</p> <ul style="list-style-type: none"> дадуть визначення понять «дитина» й «стадії розвитку»; ознайомляться з деякими ризиками захисту дітей і захисними факторами за використання соціально-екологічної моделі й призми розвитку; зможуть описати, як інші фактори, як-от гендер, можуть впливати на ризики захисту дітей і захисні фактори. 	175 хв.
Захист дітей у межах гуманітарної діяльності та його керівні принципи	<p>Наприкінці цього заняття учасники:</p> <ul style="list-style-type: none"> дадуть визначення захисту дітей у межах гуманітарної діяльності; пояснять актуальність питання прав дитини в складанні програм із захисту дітей у межах гуманітарної діяльності; пояснять цілі МСЗД та їхній зв'язок із КПД ООН; наведуть приклади актуальності керівних принципів у складанні програм із захисту дітей. 	210 хв.
Спілкування з дітьми й громадами	<p>Наприкінці цього заняття учасники:</p> <ul style="list-style-type: none"> демонструватимуть достатні навички спілкування під час роботи з дітьми; 	145 хв.

	<ul style="list-style-type: none"> • демонструватимуть достатні навички спілкування під час роботи з громадами. 	
Більш детально про стратегії ЗДГД і МСЗД (додаткове заняття)	<p>Наприкінці цього заняття учасники:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зможуть описати стратегії запобігання й реагування в області захисту дітей у межах гуманітарної діяльності; • пояснять зв'язок між соціально-екологічною моделлю й стратегіями захисту дітей; • пояснять важливість МСЗД у гуманітарній діяльності й наведуть основи й структуру кожного зі стандартів. 	155 хв.
Моя роль і організація	<p>Наприкінці цього заняття учасники:</p> <ul style="list-style-type: none"> • навчаться аналізувати власні професійні мотиви; • визнають важливість відповідальності перед дітьми й молоддю; • пояснять значення основних організаційних систем у власній професійній діяльності – коли застосовуються, де їх знайти та як отримати підтримку; • наведуть опис 4 різних типів влади та їхнього можливого прояву на практиці; • проаналізують розподіл влади й турботу про самого себе. 	180 хв.
Рефлексивний аналіз практичної роботи	<p>Наприкінці цього заняття учасники:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зможуть пояснити, як вміння аналізувати на практиці покращує нашу роботу з дітьми; • навчаться аналізувати власний досвід і дії, а також досвід і дії інших задля виявлення потреби в змінах. 	180 хв.

Частина 2. Детальні плани занять

Привітання й вступ

Тривалість заняття: 45 хвилин / 60 хвилин за дистанційної форми навчання (включно зі знайомством із технологією)

Ціль заняття. Познайти учасників зі структурою курсу, іншими учасниками й координаційною командою.

Задачі заняття. Наприкінці цього заняття учасники:

- з'ясувати структуру й задачі курсу;
- познайомляться із координатором та іншими учасниками;
- дізнаються, як користуватися функціями дистанційної платформи відео-конференцій [стосується лише дистанційної форми навчання].

Підготовка до очного формату навчання. Не застосовується

Підготовка до дистанційного формату навчання.

- Розділ «Привітання й вступ» містить додаткові 15 хвилин, протягом яких учасники знайомляться з основними функціями вибраної вами платформи відео-конференцій та іншими онлайн-засобами, що будуть використовуватися під час курсу. Цей розділ має скласти технічний фахівець після підтвердження вибору платформи.
- Вам знадобиться онлайн-дошка для розділу про навчальне середовище. Будь-якої підготовки або доступу для учасників не треба.

Час	Примітки для координатора	Примітки щодо дистанційної форми проведення
5 хв.	<p>Привітання</p> <p>Назвіть себе й привітайте учасників курсу.</p> <p>Озвучте задачі й структуру курсу. Це можна зробити за допомогою завчасно підготовленого фліпчарту.</p>	<p>Почніть конференцію на 15 хвилин раніше. Привітайте учасників, що приєднуються, за іменами.</p> <p>Назвіть свого помічника й поясніть, що він/вона будуть допомагати з технічних питань.</p>
10 хв.	<p>Вправа для знайомства</p> <p>Розділіть учасників на групи по 4 або менше й поясніть, що у них є 3 хвилини, щоб скласти список з 5 речей, які є спільними для них всіх.</p> <p>Відміряйте 3 хвилини, потім зберіть групу разом знову й попросіть кожну з підгруп навести по 1–2 приклади з їхніх списків.</p> <p>Якщо вони вже працювали разом деякий час, підкресліть, що завжди знайдеться щось нове, що варто дізнатися один про одного.</p>	<p>Призначте учасників у кімнати обговорення у випадковому порядку.</p> <p>Відкрийте кімнати обговорення.</p> <p>Відміряйте 3 хвилини.</p> <p>Закрийте кімнати обговорення.</p>
15 хв.	<p>Вступ</p> <p>Запросіть кожного учасника, а також усіх помічників координатора коротко розказати про себе групі, назвавши своє ім'я, роль і стаж роботи в організації.</p>	

5 хв.

Рефлексивний аналіз навчання й власного досвіду

Скажіть. Цей курс складений для того, щоб допомогти вам проаналізувати й покращити власний досвід як робітника, який захищає дітей. Для більш ефективного застосування того, що ви дізнаєтесь з цього курсу, у власній практиці, ми рекомендуємо користуватися навчальним журналом рефлексивного аналізу. Наприкінці кожного модуля ви будете виконувати завдання, яке вимагає подумати, як ви будете застосовувати вивчене у своїй роботі, зробивши відповідні записи в журналі. Крім того, ми радимо користуватися журналом між заняттями й під час роботи.

Назвіть основні питання для рефлексивного аналізу, якими ми будемо користуватися:

- Що я вивчив(ла)?
- Як я буду використовувати вивчене в своїй професійній діяльності?
- Як я можу покращити свою роботу, спираючись на те, що я вивчив(ла)?
- Які я маю питання або якої підтримки потребую?

Передивіться питання в аналітичному журналі рефлексивного аналізу.

15 хв.	Вступ з технічної частини Стосується лише дистанційної форми навчання	<i>Примітка. Цей розділ складає технічний фахівець, виходячи з того, яка платформа й засоби будуть використовуватися. Ціль – ознайомити учасників з основними характеристиками й дати їм можливість швидко й легко працювати з подальшим матеріалом курсу.</i>
10 хв.	Навчальне середовище Спитайте всю групу. Як ми хотіли б працювати разом? Як ми зобов'язуємося поводити себе, щоб наша спільна робота була максимально ефективною? Сприяйте обговоренню й зробіть нотатки щодо зобов'язань на фліпчарті, потім розмістіть його на стіні класної кімнати.	Скористуйтеся внутрішньою функцією дошки або будь-якою іншою онлайн-дошкою. Помічник записує пропозиції на дошці.
5 хв.	Підсумки Підведіть підсумок цього заняття й дайте відповіді на можливі питання.	Для дистанційної форми – скористайтеся цим часом для 5-хвилинної перерви.

Дитина

Тривалість заняття: 175 хвилин

Ціль заняття. Пояснити учасникам унікальний характер дитинства й розкрити різні стадії розвитку дитини, разом із ризиками й захисними факторами, під впливом яких можуть знаходитись діти.

Задачі заняття. Наприкінці цього заняття учасники:

- дадуть визначення понять «дитина» й «стадії розвитку»;
- ознайомляться з деякими ризиками захисту дітей і захисними факторами за використання соціально-екологічної моделі й призми розвитку;
- зможуть описати, як інші фактори, наприклад гендер, можуть впливати на ризики захисту дітей і захисні фактори.

Основні тези.

- За текстом Конвенції ООН про права дитини поняття «дитина» й «діти» охоплюють усіх дітей і молодь віком від народження до 18 років.
- Розвиток дитини – це процес індивідуального росту й досягнення зрілості від народження до дорослішання. Це стосується фізичних, когнітивних, емоційних і соціальних змін, що відбуваються в усіх дітей і молоді з віком. (Подробиці наведені у розділі допоміжної інформації.)
- Переходячи від дитинства до отроцтва, вони проходять через різні етапи розвитку й досягають певних показників розвитку – здатностей, яких більшість дітей набувають у визначеному віці. Вікові групи можуть варіюватися залежно від контексту й культури, але найчастіше визнають такі етапи розвитку:
 - раннє дитинство: 0–6 років, що далі поділяється на вік немовля від 0 до 12 місяців, молодший дошкільний вік від 1 до 3 років та дошкільний вік від 4 до 6 років;
 - середній шкільний вік: від 7 до 12 років;
 - підлітковий період: від 13 до 17 років.
- Вивчати розвиток дитини важливо для того, щоб:
 - зрозуміти потреби дитини, її реакції й стратегії адаптації;
 - зрозуміти, як дитина переживає кризу;
 - підтримати опікунів щодо правильного відгуку на реакції дитини відповідно до її потреб розвитку;
 - зрозуміти базові потреби хлопчиків та дівчат.
- Розвиток і добробут дітей піддаються впливу багатьох факторів. Деякі з таких факторів пов'язані з внутрішніми особливостями дитини, а деякі мають зовнішній характер. Зовнішні фактори утворюють світ дитини, який схожий на павутиння. Дитина знаходиться по центру, але відчуває все, що відбувається у будь-якій частині павутиння й відіграє активну роль у власному розвитку, залежно від її особистості й темпераменту. Коли ми говоримо про дитяче середовище, ми маємо на увазі соціальне павутиння дитини. Дитяче середовище/павутиння можна уявити у вигляді схеми, де по центру знаходиться дитина, й її оточують кілька кіл, що відповідають речам, які здатні впливати на її життя. Це називають соціально-екологічною моделлю, що є підходом, який допомагає ілюструвати взаємодію між внутрішніми й зовнішніми факторами. Так би мовити взаємодію між внутрішнім (психологічним) і зовнішнім (соціальним) світами дитини.

- Найближче до дитини коло представлене безпосередньо родиною, яка має найбільший вплив на психічний, когнітивний, емоційний і соціальний розвиток дитини.
 - Наступне коло представлене розширеним складом родини й найближчими соціальними стосунками, а саме: членами родини, сусідами, культурними групами й іншими групами, що взаємодіють із дитиною.
 - Далі йде громадське коло, до якого входять школа, громада, дитячий майданчик, дитячі соціальні служби й служби охорони здоров'я, а також інші громадські установи (як-от культурні групи, сусіди тощо).
 - Суспільство охоплює ширший економічний, політичний, культурний і соціальний контекст, зокрема фінансове положення, конфлікти, бідність, а також юридичні й політичні фактори.
- Соціально-екологічна модель також ілюструє ризики й захисні фактори, що існують на всіх рівнях безпеки й добробуту дитини. Захисними є фактори в житті дитини, які сприяють її здоров'ю й позитивному розвитку. Ризики складаються з таких факторів у житті дитини, які втручаються у її розвиток і роблять її більш уразливою. Всі наші зусилля під час роботи з дітьми й молоддю мають бути спрямовані на зменшення факторів ризику й посилення захисних факторів. Дорослі, які мають позитивні стосунки з дітьми, є захисним фактором. Ризики й захисні фактори на різних етапах розвитку дитини відрізняються між собою й також можуть мінятися разом зі зміною контексту. Під час кризи більшість компонентів дитячого середовища зазнають негативного впливу.
 - Є універсальні захисні фактори, як-от догляд на ранніх етапах життя з боку щонайменше одного постійного й відповідального опікуна, здатність регулювати емоції й доступ до ефективної формальної й неформальної освіти. Так само є й універсальні фактори ризику, як-от відсутність догляду з боку постійного й відповідального опікуна на ранніх етапах життя, незадоволені базові потреби й розділення родини. (Подробиці наведені у розділі допоміжної інформації.)
 - Ступінь впливу негативних факторів є ключовим елементом, який необхідно приймати до уваги, визначаючи ризики й захисні фактори. Це пояснюється наявністю позитивного співвідношення між тяжкістю впливу (однієї події, що викликає травму, або багатьох негативних подій) та здатністю людини впоратися з ним або адаптуватися. Тяжкість впливу шкідливих результатів також може залежати від індивідуальних (або сукупних) факторів, як-от вік, стать, обмежені можливості й правовий статус (біженець, внутрішньо переміщена особа, мігрант або людина без громадянства).
 - Навчання тому, як впоратися з негативом, є важливою частиною здорового розвитку. При тому, що помірні, короткотривалі відповіді на стрес у організмі можуть сприяти зростанню, токсичний стрес є сильною, незмінною активацією системи керування стресом у організмі за відсутності захисної підтримки з боку дорослих. Без опіки дорослих, що створюють захисну зону для дітей, стрес, що не послаблюється, викликаний надмірною бідністю, безпритульністю, насильством або жорсткою материнською депресією, може послабити архітектуру мозку, що розвивається, й мати довготривалі наслідки з огляду на навчання, поведінку, а також фізичне і розумове здоров'я.

Загальна підготовка

Беручи до уваги те, що ви можете проводити це навчання іншою мовою, крім англійської, вам може знадобитися певний час на пояснення того, що ми можемо називати різні вікові етапи розвитку дитини по-різному залежно від мови й культури. Якщо це прийнятно для вашої групи або якщо ви відчули необхідність під час навчання, ви можете обговорити різні терміни та/або їх відмінності. Важливо пам'ятати, що, незважаючи на різні назви або етапи у різних мовах і культурах, є підтверджені дані, що діти проходять однакові ступені розвитку (зокрема можна пригадати фізичний, когнітивний, емоційний [і соціальний, хоча цей аспект може знаходитися під впливом контексту й культури] розвиток) незалежно від того, де вони ростуть.

Підготовка до очного формату навчання.

- Роздрукуйте й наріжте картки з етапами розвитку дитини й віковими діапазонами, по одному екземпляру на 3–4 учасників.
- Роздрукуйте й наріжте картки з прикладами фізичного, когнітивного, емоційного й соціального розвитку, по одному екземпляру на 3–4 учасників.
- Напишіть назви ролей на липких папірцях для нотаток (стікерах).
- Підготуйте велику схему соціально-екологічної моделі для демонстрації на стіні класної кімнати.

Підготовка до дистанційного формату навчання.

- Підготуйте віртуальну дошку з етапами розвитку дитини. Підготуйте вікові діапазони для кожного етапу розвитку дитини для вставлення у таблицю.
- Скопіюйте таблицю розвитку дитини в спільну таблицю, потім приберіть та перемішайте зміст клітинок, розмістивши їх будь-де в таблиці. Зробіть копії документа по одній на 3–4 учасників.
- Підготуйте віртуальну дошку з кожною роллю на окремому стікері, що можна переміщувати.
- Підготуйте порожню схему соціально-екологічної моделі на віртуальній дошці.
- Підготуйте слайд РРТ з прикладом про Абделя й Джоан.

Час	Примітки для координатора	Примітки щодо дистанційної форми проведення
5 хв.	<p>Вступ</p> <p>Привітайте учасників заняття й розкажіть їм про ціль та задачі заняття.</p> <p>Коли учасники приєднуються, попросіть їх взяти свої навчальні журнали й передивитися, які записи вони зробили під час попереднього заняття. Якщо дозволяє час, запросіть кількох охочих розказати про основні висновки, які вони зробили наразі.</p>	
10 хв.	<p>Хто є дитиною?</p> <p>Скажіть¹. Універсального визначення поняття «діти» або «дитинство» не існує. Дитинство – це культурний і соціальний конструкт, а не просто універсальний етап фізичного й психологічного розвитку людини. В КПД ООН використовують термін «дитина» для позначення всіх дітей і молоді від народження до 18 років.</p> <p>Інструкції. Уточніть, чи користується ваша організація таким самим або іншим визначенням терміну. В разі використання визначення КПД ООН спитайте учасників, чи є в них будь-які сумніви щодо цього, й обговоріть всі питання, що можуть виникнути. В разі використання іншого визначення, наведіть його й запитайте учасників, чи є в них питання стосовного цього визначення.</p>	Відстежуйте питання або сумніви у чаті.

¹ Вам не обов'язково використовувати текст із розділу «Скажіть» дослівно. Адаптуйте його відповідного до свого контексту.

Розвиток дитини

Запитайте. Що таке розвиток дитини?

Інструкції. Наведіть кілька прикладів, а потім скажіть.

Розвиток дитини – це процес індивідуального росту й досягнення зрілості від народження до дорослішання. Це стосується фізичних, когнітивних, емоційних і соціальних змін, що відбуваються в усіх дітей і молоді з віком.

Запитайте. Чи можете ви навести кілька прикладів фізичних змін, які відбуваються з дитиною в процесі її розвитку?

Інструкції. Розгляньте кілька прикладів, а потім скажіть, що фізичні зміни стосуються зростання й дорослішання тіла.

Запитайте. Чи можете ви навести кілька прикладів когнітивних змін?

Інструкції. Розгляньте кілька прикладів і скажіть, що емоціональні зміни стосуються вміння відрізнати емоції в самому собі й в інших, і попросіть групу навести кілька прикладів.

Запитайте. Чи можете ви навести кілька прикладів соціальних змін, які відбуваються з дитиною в процесі її розвитку?

Інструкції. Розгляньте кілька прикладів і скажіть, що соціальні зміни стосуються засвоєння вербальних і невербальних навичок, і попросіть групу навести кілька прикладів.

Інструкції. У підгрупах роздайте учасникам картки з 5 етапами розвитку дитини (немовля, молодший дошкільний вік, дошкільний вік, середній шкільний вік, підлітковий період). Попросіть учасників сортувати їх у правильному порядку й наклеїти горизонтально на стіні. Попросіть зробити це ту підгрупу, яка впорається першою. Попросіть інші підгрупи виправити помилки, якщо вони будуть. Тепер роздайте картки з віковими діапазонами кожного з етапів розвитку. Попросіть учасників у тих самих групах зіставити правильний діапазон із відповідним етапом розвитку. Попросіть першу підгрупу представити результат. Попросіть інші

Слідкуйте за чатом і виділяйте всі приклади, що наводяться там.

Підготуйте кімнати обговорення для 3–4 учасників.

Для кожної підгрупи підготуйте віртуальну дошку з 5 етапами розвитку.

Попросіть кожну підгрупу розкласти 5 етапів розвитку за порядком і розмістити їх на дошці горизонтально. Знову поєднайте групу через 5 хвилин і разом перевірте, чи все правильно.

Скопіюйте й вставте вікові діапазони кожного етапу

<p>підгрупи виправити помилки, якщо вони будуть, і розмістити правильні вікові діапазони під назвою кожного з етапів.</p> <p>Скажіть. Важливо підкреслити, що вікові групи можуть мінятися залежно від контексту й культури. Зараз давайте разом з'ясуємо різні аспекти зростання для кожного з етапів розвитку.</p> <p>Інструкції. Роздайте картки з назвами рядків і попросіть учасників розмістити їх на стіні, щоб утворити порожню таблицю. Потім роздайте картки з вихідними даними фізичного, когнітивного, емоційного й соціального розвитку (див. розділ допоміжної інформації). Надайте приклад і попросіть кожну підгрупу відповідно сортувати картки й приклеїти їх у коректних клітинках таблиці. Проаналізуйте дані з таблиці в розділі допоміжної інформації й зробіть необхідні виправлення.</p> <p>Скажіть. Спитайте у всієї групи, чому, на їхню думку, важливо вивчати розвиток дитини?</p> <p>Інструкції. Наведіть кілька прикладів та доповніть їх такою інформацією:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зрозуміти потреби дитини, її реакції й стратегії адаптації; • зрозуміти, як дитина переживає кризу; • підтримати опікунів щодо правильного відгуку на реакції дитини відповідно до її потреб розвитку; • зрозуміти базові потреби хлопчиків та дівчат. 	<p>розвитку в чат. Попросіть учасників приєднатися до тих самих кімнат обговорення й прив'яжіть кожний етап розвитку до коректного вікового діапазону. Через 5 хвилин знову поєднайте групу й разом перевірте завдання.</p> <p>В загальній групі спитайте учасників, яким є порядок 5 етапів розвитку дитини.</p> <p>Скопіюйте й вставте список у чат, потім відстежте відповіді:</p> <p><i>молодший дошкільний вік, середній шкільний вік, дошкільний вік, підлітковий період, немовля.</i></p> <p>В загальній групі попросіть учасників визначити віковий діапазон кожного етапу.</p> <p>Підготуйте кімнати обговорення для 3–4 учасників.</p> <p>Призначте кожній підгрупі номер і надайте їм посилання на відповідні документи із загальним доступом.</p> <p>Відкрийте кімнати обговорення. Відміряйте 15 хвилини.</p> <p>Закрийте кімнати обговорення.</p>
--	---

Дитяче середовище й соціально-екологічна модель

Видайте кожному учаснику підготовлені стікери або ярлики з однією з ролей (які позначені словами або графічно), що перелічені далі.

- Дитина
- Мати
- Сестра/брат
- Вчитель
- Священик
- Соціальний робітник
- Лікар
- Міністр соцзабезпечення
- Представник уряду
- Дядько/тітка
- Сусід/сусідка
- Продавець магазину
- Керівник табору
- Няня
- Громадський медробітник
- Друг/подруга
- Наставник
- Президент

Попросіть їх прочитати це й наклеїти стікери на себе. Запросіть учасника зі стікером «дитина» встати у центрі класу. Поясніть, що всі інші мають розміститися навколо дитини, виходячи з того, які відносини вони мають з дитиною. Надайте кілька прикладів, якщо треба (мати буди стояти поряд, тоді як лікар буде дещо подалі). Зауважте, що їм може знадобитися переміститися знову залежно від інших ролей.

Зачекайте кілька хвилин, поки учасники виконають вправу.

Поясніть, що кожен учасник представляє особу, людину або заклад, що має певне відношення до дитини в центрі. Дайте один кінець стрічки «дитині». Попросіть її тримати цей кінець стрічки й вибрати когось іншого. Передайте вибраному учаснику катушку зі стрічкою й попросіть триматися за стрічку, утворивши лінію зв'язку між ним і дитиною. Цей учасник має зачитати свою роль і пояснити, чому він/вона вирішили встати саме у цьому положенні. Потім цей учасник, тримаючись за стрічку, має передати катушку назад дитині або іншому учаснику. (Краще за все, якщо учасники будуть передавати катушку один одному, але з огляду на COVID-19

Створіть шаблон на віртуальній дошці з різними ролями на стікерах. Запросіть кожного з учасників взяти на себе одну з ролей, вибравши стікер на віртуальній дошці. Прослідкуйте за тим, щоб у кожного учасника було по одному стікеру, або розподіліть їх між ними. Замість того, щоб переміщуватися самим, вони можуть переміщувати свої стікери по дошці.

Запросіть учасника зі стікером «дитина» переміститися в центр дошки.

Поясніть, що всі інші мають розміститися навколо дитини, виходячи з того, які відносини вони мають з дитиною. Надайте кілька прикладів, якщо треба (мати буди стояти поряд, тоді як лікар буде дещо подалі). Зауважте, що їм може знадобитися переміститися знову залежно від інших ролей.

За допомогою ручки або інструменту малювання на віртуальній дошці проведіть лінії між дитиною й іншими ролями. Кожен учасник має зачитати свою роль і пояснити, чому він вирішив переміститися саме у це положення. Продовжуйте, поки не поєднаєте всі ролі з дитиною.

тримати катушку має тільки координатор, а учасникам слід братися лише за свою частину стрічки, утворюючи павутиння.)

Продовжуйте, доки не будуть озвучені ролі всіх учасників, а потім поясніть, що світ дитини схожий на павутиння. Дитина знаходиться по центру, але відчуває все, що відбувається у будь-якій частині павутиння. Коли ми говоримо про дитяче середовище, ми маємо на увазі соціальне павутиння дитини. Як і павук, дитина знаходиться в центрі павутиння.

Розгорніть або покажіть велику схему соціально-екологічної моделі на стіні класної кімнати: Дитяче середовище/павутиння можна уявити у вигляді схеми, де по центру знаходиться дитина, й її оточують кілька кіл, що відповідають речам, які здатні впливати на її життя. Найближче до дитини коло – це речі й люди, що мають з нею найтісніший зв'язок, як-от її родина. Подальші кола — це люди й речі в громаді або в суспільстві, які також можуть впливати на життя дитини.

Попросіть кожного з учасників наклеїти стікери з їхніми ролями у відповідні частини схеми, а потім повернутися на свої місця.

Продемонструйте схему соціально-екологічної моделі зі встановленими зв'язками на віртуальній дошці.

<p>30 хв.</p>	<p>Ризики й захисні фактори</p> <p>Скажіть. Соціально-екологічна модель також ілюструє ризики й захисні фактори, що існують на всіх рівнях безпеки й добробуту дитини.</p> <p>Захисними є фактори в житті дитини, які сприяють її здоров'ю й позитивному розвитку. Ризики складаються з таких факторів у житті дитини, які втручаються у її розвиток і роблять її більш уразливою.</p> <p>Інструкції. Розділіть учасників на малі групи й попросіть їх заповнити перелік захисних факторів і ризиків на різних рівнях соціально-екологічної моделі. Ви можете навести деякі приклади з таблиці в <i>Ключових моментах навчання</i>, щоб запустити процес. Через 20 хвилин запросіть одну з підгруп представити захисні фактори, а іншу підгрупу представити фактори ризику, а всю групу загалом – доповнити.</p>	<p>Підготуйте кімнати обговорення приблизно на 4 учасників. Надайте посилання на віртуальну дошку, на якій буде складатися перелік.</p> <p>Відкрийте кімнати обговорення.</p> <p>Слідкуйте за роботою груп, надаючи їм допомогу за необхідності.</p> <p>Закрийте кімнати обговорення. Поділіться екранами за необхідністю під час обговорення в загальній групі й запросіть одну з підгруп представити захисні фактори, а іншу підгрупу представити фактори ризику, а всю групу загалом – доповнити.</p>
<p>35 хв.</p>	<p>Фактори, що впливають на відгук на негативні події</p> <p>Скажіть. Деякі фактори можуть впливати на те, наскільки сильно людина піддається дії травматичної або негативної події, а саме:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вік, • гендер, • обмежені можливості, • правовий статус (біженець, внутрішньо переміщена особа, мігрант або людина без громадянства), • приналежність до етнічної групи, серед іншого. <p>Прочитайте дослідження на конкретному прикладі.</p> <p>Абдель, 15 років, та його сестра Ліла, 16 років, живуть разом із батьками в регіоні, де багато років триває конфлікт. Іноді бойові дії стихають, але іншим часом знов поновлюються. Хоча діти приблизно одного віку, під час нещодавньої ескалації їхні батьки ставилися до Ліли й Абделя по-різному. Лілі не дозволяли виходити з дому, їй не дозволяли йти до школи без супроводження, спілкуватися з її друзями після школи</p>	<p>Зачитайте дослідження на конкретному прикладі й покажіть його на слайдах PowerPoint або в чаті.</p>

або виходити кудись вечорами. Їй не дозволяли ходити по магазинах із батьками, як завжди. Абдель, навпаки, проводив більшу частину часу поза будинком. За підтримки його батьків він почав приймати участь у конфлікті, й часто його не буває вдома ночами.

Запитайте. Який вплив має гендер у цьому прикладі?

Інструкції. Вислухайте стільки прикладів від учасників, скільки можливо, й поясніть, що гендер та інші фактори впливають не тільки на те, як дитина переживає подію, але й на те як вона інтерпретує її.

Наприклад, висновки з прикладу про Газу говорять про те, що батьки в ситуації надмірної загрози схильються до захисту й обмеження дій дівчинки, тоді як припускають або заохочують хлопчика до активної участі в конфлікті, що призводить до різного ступеню дії факторів ризику й шкідливих результатів як функції гендеру, навіть якщо вони належать до однієї родини.

Так само, дослідями щодо дітей, пов'язаних зі збройними силами або збройними групами (ДПЗСЗГ) було встановлено, що жінки стикалися з більш високими рівнями сексуального й гендерного насильства (СГН).

В цілому, жінки піддаються більш високому ризику сексуального й гендерного насильства в політичних конфліктах або війнах, тоді як чоловіки стикаються з підвищеним ризиком несексуального насильства в збройних конфліктах.

Діти ЛГБТКІ+ можуть піддаватися високому ризику упереджень, стигматизації, насильства або ускладненого доступу до гуманітарних послуг².

Прочитайте дослідження на конкретному прикладі.

Джоан 9 років, Кену 7 років, а Тіні 3 роки. У Джоана церебральний параліч, що заважає його пересуванню і координації. До Covid-19 він мав додаткову підтримку й догляд, йому допомагали дістатися до школи й відвідувати уроки. Після початку пандемії він втратив доступ до такої додаткової підтримки через введені обмеження на пересування. Школа Джоана й Кена проводить онлайн-уроки, які Кен відвідує регулярно, але Джоану важко

Зачитайте дослідження на конкретному прикладі й покажіть його на слайдах PowerPoint або в чаті.

² Проаналізуйте, чи варто згадувати про останній пункт стосовно дітей ЛГБТКІ+ залежно від культурного й правового контексту.

	<p>користуватися мишкою й клавіатурою на сімейному комп'ютері, тому йому складно навчатися й він втрачає мотивацію. Мати Джоана працює з дому, займається домашніми ділами й доглядом за Тіною, дитячий садочок якої закритися, тому вона не може приділяти достатньо часу Джоану. Вона часто виходить з дітьми до громадського саду, але не може належним чином допомагати Джоану спускатися сходами, оскільки має слідкувати за іншими. Графік роботи батька Джоана не змінився, й він, як і раніше, повертається додому пізно ввечері.</p> <p>Запитайте. Який вплив мають обмежені можливості у цьому прикладі?</p> <p>Інструкції. Наведіть якомога більше прикладів і в малих групах попросіть учасників пригадати приклади того, як ці типи факторів впливають на дітей у їхньому власному контексті. Виділіть 10 хвилин на обговорення й запропонуйте кожній підгрупі поділитися прикладом, який вони пригадали.</p>	<p>Підготуйте кімнати обговорення приблизно на 4 учасників.</p> <p>Відкрийте кімнати обговорення.</p> <p>Слідкуйте за роботою груп, надаючи їм допомогу за необхідності.</p> <p>Закрийте кімнати обговорення. Запросіть кожну підгрупу представити свою інформацію загальній групі.</p>
15 хв.	<p>Вплив ризиків</p> <p>Скажіть. Коли вплив ризиків стає небезпечним для дітей?</p> <p>Визначаючи ризики й захисні фактори, вам також необхідно враховувати рівень і частоту дії травматичної або негативної події. Чим частіше хтось піддається дії травматичної або негативної події й чим тяжчою є така подія, тим більшим є її негативний вплив. При тому, що помірні, короткотривалі відповіді на стрес у організмі можуть сприяти зростанню, <u>токсичний стрес</u> є сильною, незмінною активацією системи керування стресом у організмі за відсутності захисної підтримки з боку дорослих. Без опіки дорослих, що створюють захисну зону для дітей, стрес, що не послаблюється, викликаний надмірною бідністю, безпритульністю, насильством або жорсткою материнською депресією, може послабити архітектуру мозку, що розвивається, й мати довготривалі наслідки з огляду на навчання, поведінку, а також фізичне і розумове здоров'я.</p>	<p>Відкрийте загальний доступ до відео й звуку, щоб показати ролик.</p>

	<p>Інструкції. Покажіть відео «Токсичний стрес порушує здоровий розвиток». https://www.youtube.com/watch?v=rVwFkcOZHJw</p> <p>Запитайте. В загальній групі.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Чому підтримка від дорослих, що надають допомогу, важлива для дітей у стресовій ситуації? • Що може трапитися, якщо стрес триває безперервно протягом довгого періоду? • Як можна уникнути токсичного стресу для дітей? 	
<p>30 хв.</p>	<p>Інструкції. Попросіть учасників скористатися своїм навчальним журналом для відповіді на питання нижче стосовно їхнього власного контексту. Поміркуйте, у який спосіб учасникам буде найбільш прийнятно робити цю вправу – наодинці або в парах. Уникайте великих підгруп, щоб дати змогу кожному попрацювати з власними думками.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Чому, як ви вважаєте, прийняття до уваги етапів розвитку дитини є важливим у тій роботі, яку ви виконуєте? • Якими можуть бути головні фактори ризику у вашому контексті? • Якими можуть бути головні захисні фактори у вашому контексті? • Хто у вашій громаді або у контексті, в якому ви працюєте, найбільше піддається впливу факторів ризику, про які ви згадали? • Чи можете ви сказати, що саме ви будете робити в своїй повсякденній практиці, спираючись на дані, що ми обговорили на цьому занятті? <p>Додатково. Наприкінці кожного модулю ви можете запропонувати 1 або 2 можливості онлайн-навчання для подальшого дослідження змісту заняття. Не пропонуйте забагато ресурсів, оскільки це може здаватися надмірним. Щодо розвитку дитини ви можете запропонувати курс <u>«Сприйняття розвитку й добробуту дітей»</u>.</p>	

Допоміжна інформація

Підсумкові тези щодо розвитку дитини

- Фізичні зміни стосуються зростання й дорослішання організму: збільшення зросту, набуття маси тіла, координація рухів, навички тонкої моторики (хапання, тримання

ручки), розвиток мускулатури, загальна моторика, а саме повзання й ходіння, а також фізичні зміни, пов'язані зі статевим дозріванням.

- Когнітивні зміни стосуються вивчення мови, запам'ятовування фактів, вирішення проблем, цікавості, уяви, обробки інформації й абстрактного мислення.
- Емоційні зміни проявляються в здатності ідентифікувати емоції в самому собі й інших, засвоєнні навичок вираження й регулювання емоцій, прояві самовпевненості й розвитку почуття власної особистості.
- Соціальні зміни відбуваються із засвоєнням вербальних і невербальних навичок, у здатності виражати потреби, думки й мотиви, навчанні спільної роботи й умінні дотримуватися черги, в розвитку емпатії й уміння приймати до уваги інших.

	Немовля (від 0 до 12 місяців)	Молодший дошкільний вік (від 12 місяців до 3 років)	Дошкільний вік (від 4 до 6 років)	Середній шкільний вік	Підлітковий період
Фізичні	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиваються зір, слух, смак і дотик • Починає піднімати власні ручки • Витягує ніжки й штовхається, лежачі на животику або спині • Розкриває й стискає кулачок, може хапатися за палець іншої людини • Поступово починає координувати рухи 	<ul style="list-style-type: none"> • 12 місяців: більшість дітей сидять без підтримки й, можливо, повзають • 18 місяців: підіймається сходами й може маніпулювати дрібними об'єктами, як-от олівцями • 24 місяці: може ходити й правильно підніматися/спускатися сходами • 24 місяці: контролює сечовипускання, хоча це залежить від конкретної дитини 	<ul style="list-style-type: none"> • Може маніпулювати пристроями, наприклад ножицями • Перехиляється через огорожу, не падаючи • Може самостійно одягатися • Може бігати 	<ul style="list-style-type: none"> • Може гратися в базові спортивні ігри; контроль і координація покращуються • Більше усвідомлює власне тіло, наближаючись до статевого дозрівання у віці 11 або 12 років 	<ul style="list-style-type: none"> • Статеве дозрівання й зміни в гормональному плані • Зміни голосу • Зміни відповідно до статі • Сексуальний розвиток

Когнітивні	<ul style="list-style-type: none"> • Стежить за обличчями • Слідкує за об'єктом, що рухається • Впізнає знайомі об'єкти • Починає лепетати 	<ul style="list-style-type: none"> • Навчається вказувати на об'єкт або малюнок, якщо його назвати • 15–18 місяців: вимовляє кілька окремих слів • 18–24 місяці: користується простими фразами й повторює слова з розмови • 24 місяці: розпізнає імена знайомих людей, предметів і частин тіла • Починає ігрові імітації (рольові ігри, коли дитина вдає, що вона робить щось або є кимось іншим, наприклад мамою або татом) 	<ul style="list-style-type: none"> • Складає пазли з 3 або 4 елементів • Сортує предмети за формою й кольором • Розуміє поняття «два», «такий самий» та «інший» • Засвоює деякі базові правила граматики • Має базове уявлення про час • Розмовляє реченнями з 5–6 слів • Розказує історії 	<ul style="list-style-type: none"> • Цікавиться фактами • Починає розуміти різні точки зору й починає користуватися логікою для вирішення задач • Розвивається індуктивне мислення, тобто здатність використовувати конкретну інформацію або спостереження, а потім робити висновки (наприклад, всі кішки, яких я бачив муркотять, відповідно, всі кішки муркотять) 	<ul style="list-style-type: none"> • Може мислити абстрактно й логічно • Розвивається дедуктивне мислення, тобто здатність використовувати загальну інформацію або спостереження, а потім приводити загальне до конкретного випадку
Емоційні	<ul style="list-style-type: none"> • Прив'язаність: сильний і тривалий емоційний зв'язок із опікунами • Тривога з приводу розлучення є нормальною 	<ul style="list-style-type: none"> • Протягом другого року життя дитина коливається між незалежністю й прив'язаністю • Від 18 місяців: дитині подобається самоствердження, й її улюбленим словом стає «ні» 	<ul style="list-style-type: none"> • Проявляє прихильність до знайомих товаришів за іграми • Цікавиться переживаннями • Починає розвивати уяву про самого себе як цілісну особистість, включно з тілом, розумом і почуттями • Демонструє більше незалежності й може навіть піти 	<ul style="list-style-type: none"> • Поступово засвоює емоційний контроль • Соціальний розвиток • Ідентичність із групою однолітків стає поступово більш важливою • Страх соціального відчуження • Розуміє деякі культурні й соціальні норми 	<ul style="list-style-type: none"> • Починає бачити своє майбутнє й може відчувати піднесення й нетерпляче очікувати подію • Сильні конфлікти з опікунами зазвичай відбуваються навколо дорослішання, але зміни настрою й поведінкові зміни нерідко є частиною процесу

			до сусідів самотужки		
Соціальні	<ul style="list-style-type: none"> Починає всміхатися Вподобає гратися з іншими через кілька місяців Більш активно спілкується, мова обличчя й тіла стає всі більш виразною Імітує рухи й вираз обличчя інших 	<ul style="list-style-type: none"> Імітує поведінку інших 3 роки: всі більше усвідомлює себе як окрему від інших особистість 3 роки: все більше впадає компанію інших дітей 	<ul style="list-style-type: none"> Імітує дорослих і товаришів за іграми Може гратися по черзі Розуміє значення слів «моє» і «його» або «її» Багато дітей полюбують пісні та вірші 5–6 років: хоче догодити друзям 5–6 років: співпрацює з іншими й обговорює вирішення конфлікту 	<ul style="list-style-type: none"> Соціальний розвиток Ідентичність із групою однолітків стає поступово більш важливою Страх соціального відчуження Розуміє деякі культурні й соціальні норми 	<ul style="list-style-type: none"> Сильна ідентифікація з героями, зразками поведінки й однолітками 13–16 років: може думати, що має імунітет до всього, що з нею відбувається Може вдаватися до ризикованої поведінки

Універсальними захисними факторами є:

- догляд на початку життя з боку щонайменше одного постійного й відповідального опікуна,
- здатність сформувати й підтримувати значущі зв'язки із щонайменше однією особою протягом життя,

- здатність регулювати емоції,
- можливості щодо розвитку потенціалу вирішення задач, навчання й адаптації,
- можливості щодо набуття послідовно зростаючих навичок і знань відповідно до культурних вимог,
- доступ до ефективної формальної й неформальної освіти,
- обумовлені віком можливості робити внесок у добробут родини й громади,
- почуття самооцінки й власної ефективності,
- здатність виділити або знайти смисл життя,
- можливості для реалізації потенціалу, що зростає, стосовно дій та суджень в культурному контексті,
- участь у культурних, ритуальних і громадських системах переконань, що ведуть до відчуття належності,
- надія, віра й оптимізм.

Універсальними факторами ризику є:

- передчасне народження, вроджені аномалії, низька маса тіла за народження або вплив токсичного середовища у пре- або постнатальний період,
- відсутність догляду з боку постійного й відповідального опікуна на початку життя,
- відсутність можливостей щодо розвитку потенціалу вирішення задач, навчання й адаптації,
- відсутність можливостей щодо набуття послідовно зростаючих навичок і знань відповідно до культурних вимог,
- незадоволені базові потреби (як-от обмежений доступ до адекватного харчування, житла, чистої питної води, одягу за кліматом і медичної допомоги),
- розділення родини, тимчасове або постійне, внаслідок смерті або нездатності продовжити догляд з боку одного або більше батьків або головних опікунів (наприклад, в результаті насильницького вилучення, ув'язнення, депортації, збройного конфлікту, надмірних злиднів або репресій, травми, фізичної або психічної хвороби),
- знаходження під впливом структурного, соціального або міжособового насильства (включно з расизмом, кастовою або етнічною дискримінацією й маргіналізацією, гендерною дискримінацією, насильством, що підтримується державою, насильством у громаді, родині або з боку інтимного партнера або фізичних, сексуальних або емоціональних зловживань),
- відсутність доступу до ефективної формальної й неформальної освіти,
- відсутність громадських зв'язків,

- шкідливі соціальні або гендерні норми,
- відсутність або невиконання правових та нормативних структур, що призначені для захисту дітей від зловживань, безпритульності, експлуатації й насильства,
- переміщення, пов'язане з примусовою міграцією або втратою житла.

Додаткові ресурси

Розуміння ризиків та захисних факторів в умовах гуманітарної кризи: профілактичний підхід до захисту дітей у межах гуманітарної діяльності, Альянс на захист дітей у межах гуманітарної діяльності, 2020 р.

Сприяння добробуту й розвитку дітей, програма «Disaster Ready/Save the Children», 2019 р.

Захист дітей у межах гуманітарної діяльності та його керівні принципи

Тривалість заняття: 210 хв.

Ціль заняття. Учасники повторять визначення поняття захисту дітей у межах гуманітарної діяльності й розглянуть мотивацію й принципи їхньої роботи із захисту дітей у межах гуманітарної діяльності.

Задачі заняття. Наприкінці цього заняття учасники:

- дадуть визначення захисту дітей у межах гуманітарної діяльності;
- пояснять актуальність питання прав дитини в складанні програм із захисту дітей у межах гуманітарної діяльності;
- пояснять цілі МСЗД та їхній зв'язок із КПД ООН;
- наведуть приклади актуальності керівних принципів у складанні програм із захисту дітей.

Основні тези.

- Гуманітарна криза може створюватися людьми, наприклад через конфлікт або громадські заворушення, може бути пов'язаною із стихійним лихом, як-от повінню або землетрусом, або з поєднанням обох причин. Організації, що надають захист дітям і проводять відповідні заходи, намагаються запобігти всім формам зловживань, безпритульності, експлуатації й насильства й реагувати на них у цих гуманітарних контекстах.
- Гуманітарні кризи можуть мати значний вплив у роки формування дитини, негативно відбиваючись на її виживанні, зростанні й розвитку, оскільки ведуть до порушення або пошкодження систем, призначених для збереження безпеки дітей (в їхніх домівках, школах та громадах). Хлопчики та дівчатка можуть бути розлучені з їхніми родинами, продані, примушені працювати або можуть використовуватися збройними силами та збройними групами, примусово утримуватися, стикатися з економічною експлуатацією, жити в умовах наближених до рабства й піддаватися фізичному та сексуальному насильству.
- Захист дитини в гуманітарній площині є професійним сектором, який керується цілою низкою міжнародних, регіональних, національних і організаційних конвенцій, зобов'язань та правових і політичних структур і принципів. Важливо нагадати такі:
 - Конвенція ООН про права дитини від 1989 року, яку ратифікувала найбільша кількість країн по всьому світі серед інших міжнародних договорів про права дитини. Вона встановлює для всіх держав всеосяжні рамки розробки механізмів, що дозволяють надавати необхідні послуги для холистичного розвитку дитини. КПД ООН визнає фундаментальні права дитини на захист від зловживань та експлуатації, включно зі шкідливою роботою (стаття 32).

- Мінімальні стандарти захисту дітей у межах гуманітарної діяльності: в 2010 році члени глобальної робочої групи із захисту дітей погодили стандарти захисту дітей у гуманітарній площині. Ці *мінімальні стандарти захисту дітей у межах гуманітарної діяльності* (МСЗД) були остаточно закріплені у вересні 2012 року, а потім оновлені в 2019 році. Ці стандарти є загальною угодою стосовно того, якими мають бути адекватні якісні заходи із захисту дітей у гуманітарній площині.
- Принципи, наведені у МСЗД, є ключовими для повноцінного застосування й досягнення стандартів. Їх завжди слід використовувати й представляти поряд зі стандартами. Принципи 1–4 є ключовими принципами, що викладені в *Конвенції про права дитини (КПД ООН)*, і застосовуються до всіх видів гуманітарної діяльності. Принципи 5–8 є принципами захисту зі *Sphere Handbook* 2018 року, переформульованими з урахуванням саме питань захисту дітей. Принципи 9–10 стосуються безпосередньо *мінімальних стандартів захисту дітей у межах гуманітарної діяльності*.

Основні тези по кожному з принципів наведені в розділі допоміжної інформації.

Підготовка до дистанційного формату навчання.

- Підготуйте онлайн-опитування за допомогою таких інструментів, як Mentimeter, вбудованої функції опитування на вашій платформі або інших засобів за розділом: КПД ООН.
- Підготуйте деталі пазла для складання на віртуальній дошці або роздайте деталі пазла учасникам для розрізання завчасно перед заняттям.

Час	Примітки для координатора	Примітки щодо дистанційної форми проведення
5 хв.	<p>Вступ</p> <p>Привітайте учасників заняття й розкажіть їм про ціль та задачі заняття.</p> <p>Коли учасники приєднуються, попросіть їх взяти свої навчальні журнали й передивитися, які записи вони зробили під час попереднього заняття. Якщо дозволяє час, запросіть кількох охочих розказати про основні висновки, які вони зробили наразі.</p>	

Давайте визначимо, що таке захист дітей у межах гуманітарної діяльності

Скажіть. Гуманітарна криза може створюватися людьми, наприклад через конфлікт або громадські заворушення, може бути пов'язаною із стихійним лихом, як-от повінню або землетрусом, або з поєднанням обох причин. Така криза може впливати на дитяче середовище й підвищувати ризики та виснажувати захисні фактори, про які ми говорили в першому модулі, й відповідно визначати потребу в заходах із захисту дітей у межах гуманітарної діяльності та організаціях і людях, що її надають.

Інструкції. У загальній групі спитайте учасників, як криза впливає на дитяче середовище. Скористайтесь соціально-екологічною моделлю на фліпчарті для запису прикладів, що наводитимуть учасники.

Скажіть. Гуманітарні кризи можуть мати значний вплив у роки формування дитини, негативно відбиваючись на її виживанні, зростанні й розвитку, оскільки ведуть до порушення або пошкодження систем, призначених для збереження безпеки дітей (в їхніх домівках, школах та громадах). Хлопчики та дівчатка можуть бути розлучені з їхніми родинами, продані, примушені працювати або можуть використовуватися збройними силами та збройними групами, примусово утримуватися, стикатися з економічною експлуатацією, жити в умовах наближених до рабства й піддаватися фізичному та сексуальному насильству.

Інструкції. Програйте відео «[Захист дітей](#)». У підгрупах по 3 учасники попросіть їх дати своє визначення поняттю «захист дітей у межах гуманітарної діяльності», враховуючи те, що вони побачили на відео³. Виділіть 10 хвилин на обговорення. Запросіть кілька бажаючих зачитати визначення.

Розмістіть на віртуальній дошці порожню соціально-екологічну модель і запишіть пропозиції учасників на ній.

Роздайте зображення й звук відео.

Підготуйте кімнати обговорення для 3 учасників.

Відкрийте кімнати обговорення. Відміряйте 10 хвилини. Закрийте кімнати обговорення.

³ Це завдання можна виконувати, попросивши учасників поміркувати над відео або просто спробувати дати визначення.

Скажіть. Організації, що надають захист дітям і проводять відповідні заходи, намагаються запобігти всім формам зловживань, безпритульності, експлуатації й насильства й реагувати на них. Такі дії можуть передувати кризі або розроблятися або посилюватися у відповідь на нову ситуацію.

10
хв.

Що направляє та визначає рамки вашої роботи із захисту дітей?

Запитайте. Що направляє наші дії із захисту дітей у нашій роботі на даний момент?

Інструкції. Дайте групі час для мозкового штурму щодо цього питання.

Запишіть відповіді за результатами мозкового штурму на дошці. Учасники можуть назвати багато різних речей, як-от КПД ООН, Африканська хартія прав та добробуту дитини (якщо в Африці), конвенція щодо біженців, цілі сталого розвитку, корпоративний кодекс поведінки, керівні інструменти, національні закони, мінімальні стандарти захисту дітей у межах гуманітарної діяльності. Якщо учасникам не вистачає ідей, ви можете навести кілька прикладів із простими поясненнями.

З'ясуйте, чи хто-небудь знайомий із конкретними законами, які можуть допомогти у захисті дітей у країні, де ви працюєте.

Підкресліть, що ви збираєтеся розглянути МСЗД і КПД ООН більш детально.

Зробіть нотатки за результатами мозкового штурму на віртуальній дошці.

КПД ООН

Скажіть. КПД ООН ратифікована найбільшою кількістю країн по всьому світі порівняно з іншими міжнародними договорами щодо прав людини. Всі держави (за винятком Сполучених Штатів) ратифікували КПД ООН, і вона є обов'язковим договором щодо прав людини для більшості країн – членів організації.

Інструкції. Зачитайте наступні твердження і попросіть учасників сказати, чи є ці твердження вірними чи невірними, потім покажіть правильні відповіді.

- Конвенція ООН про права дитини від 1989 року визначає права людини, що стосуються всіх дітей віком від народження до 18 років. (Вірно)
- Це договір, що є корисним лише для тих, хто працює на політичному рівні. (Невірно) Зачитайте натомість. Це фантастичний інструмент не тільки для правозахисної діяльності й розробки програм, але й як керівний засіб у повсякденному поводженні з дітьми.
- Деякі права є більш важливими порівняно з іншими. (Невірно) Зачитайте. Всі права людини, включно з правами дитини, є взаємопов'язаними й такими, що не діляться – їх не можна розглядати поодиночі. Виконання одного права допомагає виконати інші.
- Права дитини також є невід'ємними – ви не можете прибрати їх. Те, що хтось має права, не залежить від виконання обов'язків. Права не можна використовувати як нагороду або покарання. (Вірно)
- Держава є головним гарантом, включно зі всіма, хто працює на державу, як-от політичні діячі, юристи, вчителі та інші соціальні робітники. (Вірно)
- Міжнародна спільнота не має обов'язків щодо підтримки держав у дотриманні прав,

Запустіть та проведіть тест на вибраній платформі.

закріплених КПД. (Невірно) Зачитайте. Міжнародна спільнота також має зобов'язання щодо підтримки держав у виконанні обов'язків стосовно прав дитини. Батьків та інших опікунів можна назвати допоміжними гарантами.

Поділіться посиланням на «Анотацію Конвенції ООН про права дитини» в чаті

Інструкції. Роздайте «Анотацію Конвенції ООН про права дитини» й виділіть 10 хвилин на ознайомлення з нею.

Запитайте. Чи є такі статті, які привернули їхню особливу увагу, й вислухайте стільки питань, скільки дозволить час. Скажіть, що вони можуть продовжити читати й записувати свої питання в своєму навчальному журналі, щоб спитати на наступному занятті або звернутися до свого лінійного керівника.

Скажіть. Особливе значення для нашої практичної роботи щодо захисту дітей має стаття 32, яка визнає фундаментальні права дитини на захист від зловживань та експлуатації, включно зі шкідливою роботою. Тим не менше є багато статей, які перетинаються між собою й служать підставою для нашої практичної роботи щодо ЗДГД.

Запитайте. Але чому права дитини мають таке велике значення для захисту дітей у межах гуманітарної діяльності?

Скажіть. Права дитини складають єдині міжнародні, юридично обов'язкові й всеосяжні рамки для правозахисної діяльності й розробки програм. Це універсальні, світські рамки, що застосовуються до всіх дітей, а не тільки до тих, що є найбільш помітними, про яких говорять або яким симпатизують. Підхід з боку прав дитини підкреслює те спільне, що мають діти з різних країн, різного походження й у різних обставинах, а не те, що їх роз'єднує. Це допомагає подолати перешкоди на місцевому й глобальному рівнях, сприяючи солідарності й взаємоповазі до прав один одного.

15
хв.

Ознайомлення з мінімальними стандартами захисту дітей

Скажіть. *МСЗД* ґрунтуються на міжнародній правовій системі, що окреслює обов'язки держави перед її громадянами та іншими особами, що знаходяться на їхній території. Ця система складається з міжнародного законодавства щодо прав людини, гуманітарного законодавства і законів щодо біженців. *Конвенція ООН про права дитини (КПД ООН)* є головним інструментом міжнародного права щодо прав людини, на якому базуються *МСЗД*. Всі діти в гуманітарній площині мають право на повний захист та виконання їхніх прав без дискримінації.

Інструкції. В парах обговоріть, що таке мінімальні стандарти захисту дітей, на вашу думку. Виділіть 5 хвилин на обговорення.

Інструкції. Покажіть відео «[Ознайомлення з мінімальними стандартами захисту дітей у редакції 2019 року](#)»

Запитайте. Чи наразі виникли будь-які запитання.

Скажіть. Ці стандарти є загальною угодою стосовно того, якими мають бути адекватні якісні заходи із захисту дітей у гуманітарній площині. Ступінь, до якого можливе виконання стандартів на практиці, залежатиме від низки факторів, а саме:

- доступність населення, що знаходиться під впливом;
- рівень співпраці, що його демонструють відповідні органи влади;
- рівень небезпеки в місцевому контексті;
- системи, наявні до кризи.

Підготуйте кімнати обговорення для пар. Відкрийте кімнати обговорення. Відміряйте 5 хвилини. Закрийте кімнати обговорення.

Відкрийте загальний доступ до відео й звуку, щоб показати ролик.

Керівні принципи ЗДГД

Скажіть. МСЗД містять 10 принципів, що є ключовими для повноцінного застосування й досягнення стандартів. Давайте спочатку з'ясуємо, що таке принцип.

Інструкції. Розкажіть групі коротку історію з розділу допоміжної інформації. Ви можете адаптувати історію відповідно до контексту та своїх власних вподобань.

Розділіть групу на пари. Попросіть учасників подумати про принцип, який є важливим у їхньому власному житті. Це може бути будь-що, чим вони керуються в своїх діях. Він не обов'язково має бути таким самим, який надали ви (ваш особистий приклад), правильної або неправильної відповіді не існує.

Після цього учасники розказують історію про свій принцип партнеру. Коли партнери завершать ділитися своїми історіями один з одним, вони мають дати їм назву. Наприклад «бути добрими» або «бути щедрим», «завжди слухати» тощо.

За готовності учасники швидко повідомляють групі назви своїх історій.

Скажіть учасникам, що ми всі отримали можливість дати опис принципу, який наповнює змістом наш спосіб життя. Як гуманітарні робітники, які допомагають захищати родини й дітей, ми також потребуємо принципів, що направляють нашу роботу.

Спитайте групу. Чи застосовується чийсь принцип також і у нашій роботі? Попросіть учасників пояснити, як їхні принципи застосовуються у нашій роботі.

Підготуйте кімнати обговорення для 2 учасників. Скопіюйте інструкції в чат:

Подумайте про принцип, який є важливим у вашому власному житті. Це може бути будь-що, чим ви керуєтеся у власних діях, правильної або неправильної відповіді не існує.

Розкажіть історію про свій принцип партнеру. Розказавши один одному свої історії, дайте їм назву. Наприклад «бути добрими» або «бути щедрим», «завжди слухати» тощо.

Відкрийте кімнати обговорення.

Закрийте кімнати обговорення і попросіть учасників написати назви їхніх історій у чат.

60
хв.

Керівні принципи ЗДГД

Скажіть. Заходи із захисту дітей у межах гуманітарної діяльності керуються 10 принципами, наведеними у мінімальних стандартах захисту дітей.

Інструкції. Розділіть учасників на підгрупи по 3–4 людини. Видайте кожній групі пазл із керівними принципами відповідно до зображення у МСЗД та в розділі допоміжної інформації. Попросіть учасників скласти пазл і прочитати принципи й визначення.

З'ясуйте, чи виникли питання.

Інструкції. В тих самих підгрупах роздайте тексти зі свідченнями дітей. За кожним прикладом попросіть учасників обговорити:

- чи були взяті до уваги керівні принципи,
- якщо ні, які саме принципи не було враховано в описаному заході й чому,
- що можна було б зробити інакше, щоб узгодити керівні принципи.

Виділіть 30 хвилин на обговорення в групах.
Слідкуйте за роботою груп, надаючи їм допомогу за необхідності.

Попросіть кожну з груп розказати про свідчення дитини й пояснити, які керівні принципи не було враховано й чому. Попросіть інші групи доповнити за необхідності.

Підсумуйте або виправте, якщо треба (див. розділ допоміжної інформації).

Додатково. Якщо учасники мають достатнє уявлення про гуманітарну роботу, попросіть їх залишитися в тих самих підгрупах, щоб поміркувати й навести приклад того, наскільки один з керівних принципів застосовується в контексті їхньої роботи.

Підготуйте заздалегідь елементи пазла для складання на віртуальній дошці, дошки для всіх підгруп і кімнати обговорення⁴.

Відкрийте кімнати обговорення й поділіться посиланням на віртуальну дошку.

Закрийте кімнати обговорення.

Відкрийте ті самі кімнати обговорення.

Розішліть свідчення дітей у документах через чат.

Закрийте кімнати обговорення.

<p>20 хв.</p>	<p>Детальніше про убезпечення дітей</p> <p>Скажіть. Принцип 5 (Посилення безпеки, гідності й прав людей і запобігання їхньому піддаванню подальшим шкідливим діям. Гуманітарну допомогу слід надавати у такий спосіб, який зменшує ризики, з якими можуть зіткнутися люди, й дозволяє задовольняти їхні потреби з гідністю. Погане планування й реалізація можуть призвести до ненавмисних негативних ризиків, як-от наймання, викрадення або розлучення з родиною.) охоплює міркування щодо убезпечення дитини, і зараз ми зупинимося на цьому на кілька хвилин, щоб розглянути це питання детальніше. Наша роль як практичних робітників із ЗДГД полягає в забезпеченні безпеки дітей, але незважаючи на те, що більшість робітників НДО діють зі співчуттям і професійно (і не будуть негативно ставитися або шкодити дітям у громадах, де вони працюють), є певний персонал, партнери й волонтери, які можуть, навмисно чи ні, чинити так.</p> <p>Інструкції. Подивіться відео про <u>убезпечення дітей</u>.</p> <p>Запитайте. Чи виникли будь-які питання, й сприяйте обговоренню. Поцікавтесь, чи відомо їм про процес повідомлення, що діє в їхній організації. Якщо ні, простими словами поясніть, як це працює. Поясніть, що ми розглянемо системи нашої організації на подальших заняттях, але ви маєте знати, як повідомити про випадок, якщо він трапиться у вашій практиці. Пріоритетом є добробут дітей і уразливих дорослих, а не репутація НДО.</p>	<p>Роздайте зображення й звук для перегляду відео.</p>
<p>15 хв.</p>	<p>Покращення практичної роботи</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Прочитайте анотацію КПД ООН. Виберіть одну статтю й запишіть у свій журнал, чому ви вважаєте, що ця стаття має безпосереднє відношення до вашої роботи. 2) Попросіть подумати про принципи, які ми обговорили сьогодні, щоб кожен з учасників індивідуально вибрав той, який можна застосувати у його/її роботі в більш широкому масштабі, й пояснив чому. <p>Скажіть. Обговоріть із партнером, як це може виглядати на практиці, й додайте примітки до свого журналу рефлексивного аналізу.</p>	<p>Підготуйте кімнати обговорення для 2 учасників. Скопіюйте інструкції в чат.</p> <p>Поділіться посиланням.</p>

Додатково. Пропонований додатковий електронний курс «[Права дитини та їхнє значення](#)».

Додатково. Пропоноване практичне навчання. Запросіть колегу стати вашим товаришем із відповідальності. Розкажіть йому/їй, який саме принцип ви зобов'язуєтесь втілити в своїй роботі, й обговоріть свій прогрес із ним/нею.

Допоміжна інформація

- Принцип 1 – Вживання й розвиток. Гуманітарні організації повинні враховувати вплив як надзвичайної ситуації, так і реагування на неї на (а) реалізацію прав дитини на життя й (б) фізичний, психічний, емоційний та духовний розвиток дітей.
- Принцип 2 – Відсутність дискримінації й інклюзивність. Не можна допускати дискримінації дітей на підставі гендеру, сексуальної орієнтації, віку, обмежених можливостей, громадянства, імміграційного статусу або з будь-яких інших причин. Причини й методи прямої або непрямої дискримінації й виключення необхідно завчасно виявляти й усувати. Гуманітарні робітники мають розуміти власні цінності, переконання й неусвідомлені упередження про дитинство й ролі дитини й родини.
- Принцип 3 – Участь дитини. Гуманітарні робітники мають надавати дітям час і простір для значущої участі в усіх рішеннях, що стосуються дітей, включно з періодом підготовки до надзвичайної ситуації й реагуванням на неї.
- Принцип 4 – Найкращі інтереси дитини. Діти мають право на першочергове оцінювання й врахування їхніх найкращих інтересів у будь-яких діях або рішеннях, що стосуються їх, у державній, так само як і в приватній сфері.
- Принцип 5 – Посилення безпеки, гідності й прав людини й запобігання її піддаванню подальшим шкідливим діям. Гуманітарну допомогу слід надавати у такий спосіб, який зменшує ризики, з якими можуть зіткнутися люди, й дозволяє задовольняти їхні потреби з гідністю. Погане планування й реалізація можуть призвести до ненавмисних негативних ризиків, як-от наймання, викрадення або розлучення із родиною.
- Принцип 6 – Забезпечення доступу людини до неупередженої допомоги відповідно до потреб і без дискримінації. Гуманітарні організації виявляють перешкоди для доступу до допомоги й вживають заходів заради забезпечення її надання пропорційно до потреби й без дискримінації.
- Принцип 7 – Допомога людині у відновленні від фізичних і психологічних наслідків загрози насильства й фактичного насильства, примусу або навмисних втрат. Цей принцип передбачає (а) вживання всіх розумних заходів для забезпечення того, щоб населення, що знаходиться під впливом, не піддавалось подальшому насильству, примусу або втратам і (б) підтримку власних зусиль дітей щодо поновлення їхньої безпеки, гідності й прав у межах їхніх громад.

- Принцип 8 – Допомога людині у захисті її прав. Гуманітарні організації допомагають громадам, що знаходяться під впливом, захищати власні права через інформування й документальне оформлення, а також підтримують зусилля з посилення поваги до прав.
- Принцип 9 – Посилення систем захисту дитини. Діти рідко піддаються дії тільки одного ризику захисту. Уразливість до одного ризику може зробити дитину більш уразливою й до інших ризиків. У гуманітарній площині люди, процеси, закон, заклади, можливості й поведінка, що у нормальних умовах спрямовані на захист дітей (системи захисту дитини), можуть слабшати або ставати неефективними. На фазі реагування може надаватися можливість побудови й посилення багатьох рівнів і частин систем захисту дитини.
- Принцип 10 – Посилення стійкості дитини в межах гуманітарної діяльності. Однією з цілей гуманітарних організацій є укріплення власних сил дітей за рахунок вилучення або зменшення факторів ризику й посилення захисних факторів, що підтримують та сприяють стійкості. Участь є ключем до формування стійкості.

Історія – Не поспішайте засуджувати

В одній з компаній, де я працювала, була жінка, яка мені не дуже подобалася. Мені здавалося, що вона взагалі неприязна й пихата. В її присутності я відчувала дискомфорт, крім того я вважала, що, з якоїсь невідомої причини, я, мабуть, їй не подобаюсь.

Ця жінка жила неподалік від мене, й одного дня я побачила її попереду себе в черзі на автобус. Я була вимушена поїхати з нею одним автобусом, але спробувала сісти десь подальше. На жаль, вільним було лише одне місце – саме поряд з нею. Дорога до роботи тривала 45 хвилин.

Жінка їла печиво, й я була здивована, коли вона пригостила мене. Я взяла печиво – це було саме те, яке я люблю. Ми розговорилися. Я спитала, чи подобається їй працювати в нашій компанії. Мені було цікаво. Вона сказала, що любить свою роботу, але відчуває себе не в своїй тарілці. Всі, здається, добре ладять між собою, сміються й жартують, але вона завжди соромиться й не знає, що сказати, тому здебільшого мовчки працює.

Це стало для мене одкровенням. Весь цей час я думала, що вона неприязна, а насправді вона просто надто боялася говорити з ким-небудь. Нарешті ми стали добрими друзями по роботі!

З того часу я, пам'ятаючи про цей досвід, намагаюся бути обережною в своїх думках про інших людей на роботі й у моєму особистому житті. Для мене дуже важливо не робити швидких висновків про людину, не дізнавшись спочатку її історію. Це не завжди просто зробити, але для мене це стало фундаментальним принципом життя.

Завдання з принципів МСЗД

Примітки для координатора	Свідчення дітей (для учасників)
<p>Принцип 3 – Участь дитини. Гуманітарні робітники мають надавати дітям час і простір для значущої участі в усіх рішеннях, що стосуються дітей, включно з періодом підготовки до надзвичайної ситуації й реагуванням на неї.</p> <p><i>Чи порадилися з Жаном-Клодом і Емілем про рішення щодо розміщення у родині? Чи пояснили їм процес?</i></p> <p>Принцип 4 – Найкращі інтереси дитини. Діти мають право на першочергове оцінювання й врахування їхніх найкращих інтересів у будь-яких діях або рішеннях, що стосуються їх, у державній, так само як і в приватній сфері.</p> <p><i>Чи було рішення про розлучення двох дітей прийняте з урахуванням їхніх найкращих інтересів?</i></p>	<p>Мене звуть Жан-Клод. Мені 8 років. До війни я жив із своїми батьками, двома сестрами і двома молодшими братами в гірській місцевості. В ясну погоду вдалечині від нашого будинку можна було побачити гори.</p> <p>Одного дня навколо нашого будинку був бій. Я не знав, що коїться.</p> <p>Я перелякався, і я не бачив своїх батьків. Я зумів підняти свого трирічного братика Еміля, який сидів на підлозі й плакав. Я також взяв ковдру, килимок, горщик, тарілку й кілька початків кукурудзи.</p> <p>Ми пішли туди, куди, як я думав, пішли інші з нашого села, але ми виявилися на самоті. Ми не знали, де наші батьки, сестри й других брат. Особливо ми турбувалися про нашого іншого братика, Паскаля, якому було лише 2 роки. Він міг загубитися.</p> <p>Кінець-кінцем, ми вийшли до табору організації. Коли я дістався туди, я був геть виснажений. Я знайшов куточок і заснув. Наступного ранку я з'ясував, що мене й мого братика Еміля розподілили між двома різними родинами. Мені ніяк не пояснили таке рішення, а просто швиденько передали цій новій сім'ї.</p>

Принцип 2 – Відсутність дискримінації й інклюзивність. Не можна допускати дискримінації дітей на підставі гендеру, сексуальної орієнтації, віку, обмежених можливостей, громадянства, імміграційного статусу або з будь-яких інших причин. Причини й методи прямої або непрямої дискримінації й виключення необхідно завчасно виявляти й усувати. Гуманітарні робітники мають розуміти власні цінності, переконання й неусвідомлені упередження про дитинство й ролі дитини й родини.

Чи зазнала Сара дискримінації від того, що не була біженцем або ВПО?

Принцип 6 – Забезпечення доступу людини до неупередженої допомоги відповідно до потреб і без дискримінації. Гуманітарні організації виявляють перешкоди для доступу до допомоги й вживають заходів заради забезпечення її надання пропорційно до потреби й без дискримінації.

Виглядає так, що Сара є частиною місцевої громади, яка прийняла хвилю людей з іншої країни. Чи слід було надати їй доступ до зазначених засобів і заходів?

Принцип 8 – Допомога людині у захисті її прав. Гуманітарні організації допомагають громадам, що знаходяться під впливом, захищати власні права через інформування й документальне оформлення, а також підтримують зусилля з посилення поваги до прав.

Чи почули Сару, коли вона спробувала заявити про свої права на засоби гігієни?

Мене звуть Сара. Мені 14 років. Місто, де я живу, досить мале, й не все в нас добре. Я не можу ходити до школи, тому що я маю допомагати батькам з домашньою роботою й доглядати молодших братів та сестер. Нещодавно до нас переселилося багато сімей із сусідньої країни. Вони живуть у таборах навкруги міста, й мій батько каже, що зараз заробляє навіть ще менше, ніж раніше. Він каже, що через нових мешканців за його роботу тепер платять менше. Я бачу дівчат з цього натовпу, яких запрошують на всілякі заходи. Вони танцюють, пишуть і малюють, я також бачила, як вони працюють за швацькими машинками. Мені ніколи не пропонували таку участь, хоча я нічим не гірша від них. Я також бачила, як їм роздають засоби гігієни, й мені здається, що я могла б отримати бодай таку допомогу. Я підійшла до одного з робітників і намагалася пояснити, що мені теж дуже потрібні такі засоби, але я була надто сором'язлива й говорила дуже повільно, й він натомість десь пішов. Я відчуваю себе дуже самотньо, тут для мене й моїх братів та сестер є дуже мало можливостей.

Принцип 10 – Посилення стійкості дитини в межах гуманітарної діяльності. Однією з цілей гуманітарних організацій є укріплення власних сил дітей за рахунок вилучення або зменшення факторів ризику й посилення захисних факторів, що підтримують та сприяють стійкості. Участь є ключем до формування стійкості.

Чи була Сарі надана можливість посилити її стійкість?

Принцип 1 – Виживання й розвиток.
Гуманітарні організації повинні враховувати вплив як надзвичайної ситуації, так і реагування на неї на (а) реалізацію прав дитини на життя й (b) фізичний, психічний, емоційний та духовний розвиток дітей.

Чи були задоволені потреби розвитку Ксанті в шкільному середовищі такого типу?

Принцип 5 – Посилення безпеки, гідності й прав людини й запобігання їй піддаванню подальшим шкідливим діям. Гуманітарну допомогу слід надавати у такий спосіб, який зменшує ризики, з якими можуть зіткнутися люди, й дозволяє задовольняти їхні потреби з гідністю. Погане планування й реалізація можуть призвести до ненавмисних негативних ризиків, як-от наймання, викрадення або розлучення із родиною.

Чи піддається Ксанті подальшій шкоді?

Принцип 7 – Допомога людині у відновленні від фізичних і психологічних наслідків загрози насильства й фактичного насильства, примусу або навмисних втрат. Цей принцип передбачає (а) вживання всіх розумних заходів для забезпечення того, щоб населення, що знаходиться під впливом, не піддавалось подальшому насильству, примусу або втратам і (b) підтримку власних зусиль дітей щодо поновлення їхньої безпеки, гідності й прав у межах їхніх громад.

Чи допомогли Ксанті відновитися від дії травматичних обставин, пов'язаних із втечею з її села?

Мене звуть Ксанті. Мені 7 років. Я люблю малювати й співати. Колись я жила в красивому селі разом із родиною. Ми були змушені тікати. Ми приїхали до нового місця. Мої батьки сказали мені, що за допомогою якоїсь організації вони тепер можуть відати мене до школи, і я почала ходити в початкову школу разом із дітьми мого віку. Я була щаслива. Після втечі з нашого села, я думала, що ніколи не зможу ходити до школи. Вчителі почали просити мене та інших дівчаток затримуватися, щоб прибратися в класі й туалеті після уроків. Ми дуже втомлювалися, оскільки школа була далеко від наших наметів, і нам ще треба було допомагати іншим у наших родинах. Крім того, ще був дивний чоловік, який приходив дивитися за нами після уроків. Інші діти почали ображати нас, так як я не хочу повторювати. Я налякана, але я продовжую ходити до школи, адже я дійсно хочу навчитися читати й писати.

Принцип 9 – Посилення систем захисту дитини. Діти рідко піддаються дії тільки одного ризику захисту. Уразливість до одного ризику може зробити дитину більш уразливою й до інших ризиків. У гуманітарній площині люди, процеси, закон, заклади, можливості й поведінка, що у нормальних умовах спрямовані на захист дітей (системи захисту дитини), можуть слабшати або ставати неефективними. На фазі реагування може надаватися можливість побудови й посилення багатьох рівнів і частин систем захисту дитини.

Ахмед піддається багатьом ризикам, оскільки живе сам без документів і жебракує на вулиці. Чи вважаєте ви, що його потреби було враховано всебічно й через призму посилення можливостей в системі захисту дітей? Чи треба просувати покращення системи, яка б залучала таких дітей, через юридичні важелі?

Мене звуть Ахмед. Мені 13 років. Я не ходжу до школи. Для мене ніде немає місця, оскільки в мене немає документів. Я продаю папір і цигарки на вулиці, щоб якось прокормитися. Я вже давно не бачив своїх батьків. До мене підходила група молодих людей, які пропонували мені можливість навчитися читати й писати, але я не бачу в цьому сенсу, оскільки такі люди, як я, що не мають документів, не мають ніяких шансів у житті. Час від часу мене забирають у поліцію за жебрацтво на вулицях. Я поза законом. Мені лячно, що колись мені призначать більш суворе покарання, але я не бачу іншого виходу.

Додаткові ресурси

[Мінімальні стандарти захисту дітей у межах гуманітарної діяльності](#), Альянс на захист дітей у межах гуманітарної діяльності, 2019 р..

[Конвенція ООН про права дитини](#), 1989 р.

Спілкування з дітьми й громадами

Тривалість заняття: 145 хвилин

Ціль заняття. Учасники досліджують ключові концепції й навички, потрібні для відповідного спілкування з дітьми й громадами, й оцінюють власну роль як координаторів.

Задачі заняття. Наприкінці цього заняття учасники:

- демонструватимуть достатні навички спілкування під час роботи з дітьми;
- демонструватимуть достатні навички спілкування під час роботи з громадами.

Основні тези.

- Діти потребують і мають право на чітке й цікаве, орієнтоване на дитину (не на дорослого) спілкування. На різних етапах діти мають дуже різні потреби й інтереси й навчаються у різні способи.
- Важливо, щоб ми позиціонували себе не як експертів у справах громад, а як координаторів спільних зусиль із захисту їхніх дітей й були відкритими й готовими вчитися в громад, які насправді є експертами з власного життя. Виступаючи каталізатором або координатором, можна запустити спільний процес обговорення, прийняття рішень і узгоджених дій.
- Ефективні координатори є:
 - учнями: сумлінними, відкритими для нових ідей, готовими до нових способів ведення справ, охочими розширювати власні знання через нову інформацію, такими, що не осуджують громаду, в якій вони працюють, тощо;
 - слухачами: уважними, захопленими, зацікавленими, терплячими, такими, що проявляють емпатію під час діалогу, а не читають нотації;
 - перемовниками: відкритими до напруги, готовими бачити інший бік справи, такими, що здатні розуміти й контролювати розподіл влади, вміють м'яко переконувати, не відчують дискомфорту, якщо не контролюють обговорення, й націлені на позитивний результат для всіх учасників з особливою увагою до віку, гендеру й інклюзивності;
 - спостерігачами: чутливими до невербальних підказок та мови тіла, такими, що бачать міжособову динаміку з особливою увагою до віку, гендеру й інклюзивності.
- Щира спільна робота будується на повазі й довірливих відносинах. Є певні цінності, погляди й типи поведінки, що сприяють слушним спільним підходам. Проаналізуйте деякі поведінкові компетенції, що можуть допомагати ефективному залученню

громади:

- слухати членів громади поглиблено й зацікавлено, щоб зрозуміти їхні переживання, надії й страхи; допомагати направити обговорення на вирішення проблем групи без втручання особистих або організаційних упереджень, але пропонуючи певні думки;
- працювати над формуванням довіри серед членів громади, а також із гуманітарними організаціями через терпіння й час, проведений разом; будування відносин є довготривалою інвестицією;
- поважати розуміння ризиків для дітей серед членів місцевої громади, ресурсів, які вони мають та підтримки, якої вони потребують;
- бути здатним розуміти, в умовах місцевої культури, розподіл влади відносно гендеру й віку, щоб створювати можливості для зміни шкідливих соціальних норм і простір, у якому будуть почути голоси маргіналізованих членів;
- вміти адаптуватися до різних стилів залучення учасників;
- мати навички з мобілізації громад, надання енергії окремим людям і проведення командної роботи навколо спільних цілей;
- бути гнучкими й адаптуватися до нових ідей і способів роботи.

Підготовка до очного формату навчання.

- Роздрукуйте достатню кількість переліків тверджень, щоб кожний учасник міг бачити цей текст.
- Подумайте про тему, на яку ви можете говорити протягом 2 хвилин під час вправи з активного слухання. Корисно вибрати дещо, до чого ви маєте певне емоціональне відношення, щоб побачити, чи здатні учасники відчувати це під час слухання. Якщо є можливість, попрактикуйте свій 2-хвилинний виступ на вибрану тему.

Підготовка до дистанційного формату навчання.

- Подумайте про тему, на яку ви можете говорити протягом 2 хвилин під час вправи з активного слухання. Корисно вибрати дещо, до чого ви маєте певне емоціональне відношення, щоб побачити, чи здатні учасники відчувати це під час слухання. Якщо є можливість, попрактикуйте свій 2-хвилинний виступ на вибрану тему.

Час	Примітки для координатора	Примітки щодо дистанційної форми проведення
5 хв.	<p>Вступ</p> <p>Привітайте учасників заняття й розкажіть їм про ціль та задачі заняття.</p> <p>Коли учасники приєднуються, попросіть їх взяти свої навчальні журнали й передивитися, які записи вони зробили під час попереднього заняття. Якщо дозволяє час, запросіть кількох охочих розказати про основні висновки, які вони зробили наразі.</p>	

20 хв.

Скажіть. Зараз ми з вами трішки поміркуємо про наш власний досвід у дитячому або підлітковому віці. Я буду задавати питання, а ви подумайте про конкретний час (можливо, в школі або іншому місці, де ви займалися певною діяльністю під керівництвом дорослого, наприклад традиційне або релігійне навчання, скаутський загін, клуб молоді тощо) й про те, як дорослий розмовляв із вами. Це може бути приємний або не дуже приємний досвід. Закрийте очі й спробуйте повернутися в ті роки.

- Де ви, й скільки вам років?
- Якою є атмосфера в цьому місці?
- Як дорослий спілкується з вами? (Чи говорить він приязно, офіційно, заспокійливо, гучно, тихо тощо?)
- Що ви відчуваєте?
- Як ви охарактеризуєте цей досвід – як позитивний або негативний?

Скажіть. Зараз поверніться до людини поряд із вами й розкажіть їй про досвід, який ви щойно пригадали.

Разом спробуйте виявити кілька способів, у які діяв дорослий, щоб створити позитивний або негативний досвід. Наприклад, учитель завжди слухав нас і хвалив, якщо ми робили щось добре.

Інструкції. Розмістіть на стіні зображення 2 людей, що розмовляють, або 2 хмаринок розмови. З одного боку встановіть знак «МОЖНА ГОВОРИТИ» або усміхнене обличчя. З другого боку встановіть знак «НЕ СЛІД ГОВОРИТИ» або сумне обличчя.

Знову об'єднайте групу й попросіть учасників поділитися одним з прикладів, які вони обговорювали. Додайте їх з відповідного боку зображення на стіні.

Скажіть. Всі ми хочемо, щоб досвід з нашого дитинства був позитивним, особливо в таких місцях, як школа, де позитивний досвід і сприятлива атмосфера допомагають нам навчатися й довіряти дорослим. Як робітники із захисту дітей ми маємо намагатися створювати для тих, з ким ми працюємо, позитивний досвід, і багато чого в цьому сенсі залежить від нашого спілкування з дітьми.

Підготуйте кімнати обговорення для 2 учасників.

Відкрийте кімнати обговорення.

Підготуйте віртуальну дошку, розділену на 2 частини.

Закрийте кімнати обговорення.

Додайте записи на віртуальній дошці.

Правила ведення розмови з дітьми відповідно до етапу розвитку

Інструкції. У невеличких підгрупах попросіть учасників обговорити рекомендації щодо спілкування з дітьми в ранньому дитинстві, середньому шкільному віці й у підлітковий період. Виділіть 20 хвилин на обговорення й записування пропозицій на фліпчартах. Попросіть одну з підгруп представити рекомендації для певної вікової групи, а інших – доповнити; продовжуйте, поки не будуть розглянуті всі вікові етапи. Додайте кілька прикладів з таблиці в розділі допоміжної інформації.

Скажіть. Зараз ми виконаємо практичну вправу.

Інструкції. Роздайте наведений нижче список речень і в загальній групі попросіть учасників визначити прийнятний спосіб донести повідомлення до 9-річного хлопчика. Надайте приклад із першим реченням «Твої слова не мають сенсу» й запропонуйте змінити його на щось типу: «Я не розумію. Будь ласка, поясни мені ще раз». У таблиці з розділу допоміжної інформації наведені приклади перефразування кожного з речень.

- Твої слова не мають сенсу.
- Я не можу зрозуміти, про що ти говориш.
- Склади іграшки! Я вже попросив(ла) тебе двічі!
- Ти неслухняний(а) хлопчик/дівчинка, я ж казав(ла) тобі, що це зламається, якщо гратися з цим на вулиці.
- Ти зробив(ла) такий безлад; маєш прибрати ігрову зону негайно.
- Якщо зробиш так ще раз, я тебе лясну.
- Всі знають, що слони сірі, чому ти розмалював його в цій безглуздий зелений?
- Не будь як маленька дитинка.
- Не треба розгублюватися з такого незначного приводу.

Підготуйте кімнати обговорення приблизно на 4 учасників. Забезпечте віртуальну дошку для кожної з підгруп для запису коментарів.

Відкрийте кімнати обговорення. Відміряйте 20 хвилини. Слідкуйте за роботою груп і віртуальними дошками.

Закрийте кімнати обговорення й виведіть на екран віртуальну дошку за необхідності під час коментування.

Скопіюйте список речень у чат.

- Ми не можемо вийти на вулицю зараз, тому що я так сказав(ла)!
- Досить перебивати мене!
- Чому ти плачеш як дівчинка? Дорослі хлопчики не плачуть.
- (до підлітка) Що не так? /Тобі слід підбадьоритися.
- Не знімай маски, інакше в тебе будуть великі проблеми.
- Не виходь на вулицю, там холодно!
- Не бий свого братика/друга!
- Не малюй фарбами на підлозі!
- Як ти мені набрид(ла), досить чіплятися до мене.
- Сара у візочку, тому вона не може робити того, що й ми.

40 хв.

Давайте поміркуємо про мову тіла

Запитайте. Чи є слова єдиним засобом спілкування з іншими?

Інструкції. Підведіть групу до висновку, що слова є не єдиним засобом спілкування; крім них є ще мова тіла, вираз обличчя, жести, інтонація, тихий голос та інші сигнали.

Запитайте. Що може відбивати позитивні почуття?

Що може відбивати негативні почуття?

Наведіть кілька прикладів, потім попросіть охочих прийняти участь у рольовій грі, щоб показати різні сигнали мови тіла й слова, які б вони використали, працюючи з дітьми.
(Достатньо вислухати 4–6 бажаючих.)

Перш ніж зачитати кожний зі сценаріїв, назначте «координатора» й визначте, скільки саме дітей потрібно. Прочитайте короткий сценарій і попросіть «координатора» відтворити добру мову тіла й слова. «Діти» мають відповісти «координатору». (Зверніть увагу, що не слід давати учасникам час на підготовку або репетицію – це має бути швидка вправа.)

Після кожного сценарію інші члени групи можуть коротко обговорити й вирішити, чи є мова тіла й слова прийнятними. Якщо доцільно, після обговорення інший учасник може швидко повторити сценарій, застосовуючи найбільш прийнятні мову тіла й слова.

Ви також можете додати свої власні приклади відповідно до контексту, пов'язані із реальним сценаріями, або запропонувати групі навести їхні приклади, з якими їм було складно впоратися.

- Два 11-річних хлопчика сваряться в наметі дитячої безпечної зони. Координатор має втрутитися.
- Координатору необхідно сказати 6-річній дівчинці, що її мати не може забрати її з безпечної зони сьогодні. Її мати почувається погано, тому її

Визнайте, що виконати цю вправу в умовах дистанційного навчання значно складніше. Попросіть бажаючих підвестися, ввімкнути відео й налаштувати свої камери так, щоб їх було видно по пояс.

відвезли до лікарні, але за дівчинкою трішки пізніше приїде дядько.

- 10-річна дівчинка навмисно знищує малюнок своєї подруги, з якою разом займається малюванням.
- Ви завжди помічаєте групу молоді (хлопців), що вештаються табором, але вони ніколи не приймають участі в організованих заходах. Ви приймаєте рішення поговорити з ними.
- 7-річний хлопчик розповідає вам дуже довгу історію про те, що його родина робила вчора ввечері. Ви вже спізнюєтесь на збори.
- Вам треба, щоб група дуже грубих, шумних дітей майже підліткового віку, заспокоїлася й розсілася по місцях.

25 хв.	<p>Координатор або експерт?</p> <p>Запитайте. Які думки виникають у вас стосовно координатора й експерта?</p> <p>Скажіть. Те, як ми діємо з дітьми, підлітками, молоддю, батьками, лідерами громади та іншими, так само важливо, як і наші технічні знання щодо захисту дітей.</p>	
	<p>Інструкції. Попросіть учасників провести мозковий штурм характеристик координатора роботи з громадою на стікерах і перенесіть їх на фліпчарт. Підведіть підсумок і додайте те, чого не вистачає: настроїв, способи взаємодії з групами, навички, які вони демонструють, як проходить потік інформації тощо.</p> <p>Проаналізуйте й подумайте над різницею.</p> <p>Представте характеристики активного слухання (див. розділ допоміжної інформації).</p> <p>Інструкції. Ця вправа зосереджена на стратегіях, що допомагають зрозуміти контент, який не завжди є очевидним. Поясніть, що ви будете говорити 2 хвилини на тему, яку вони дізнаються незабаром.</p> <p>Група має послухати, користуючись навичками активного слухання – уважно дослухатися до того, що кажуть і що приховують, і демонструвати увагу до того, хто говорить через свою поведінку.</p> <p>2 хвилини говорить на вибрану тему, а потім запитайте:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Що я сказав(ла)? • Про що я говорив(ла)? • Що я відчуваю щодо цієї теми? • Що ще ви помітили? <p>Розгляньте будь-які відмінності в думках слухачів, потім дайте кілька коментарів щодо того, про що ви говорили й що відчували.</p>	<p>Скористайтесь функцією чату, функцією анотацій, віртуальною дошкою або Mentimeter для збирання даних.</p> <p>Слідкуйте за чатом та додавайте до нього інформацію, якщо прийнятно.</p>

15 хв.

Покращення практичної роботи

Інструкції. У цій вправі учасникам необхідно витратити 5 хвилин на те, щоб обміркувати їхнє спілкування з дітьми й громадами у своїй роботі. Спираючись на те, що ми вже вивчили, чи можуть вони виявити **одну річ**, яку вони могли б змінити, щоб покращити їхні навички спілкування з дітьми й громадами? Коли вони будуть готові, вони можуть обговорити це протягом 5–10 хвилин з іншим учасником у групі.

Скажіть групі, що вони мають дати зобов'язання спробувати поліпшити свої навички спілкування в їхній роботі.

Додатково. Рекомендований додатковий електронний курс: [Перша психологічна допомога дітям.](#)

Додатково. Пропоноване практичне навчання. Запросіть колегу стати вашим товаришем із відповідальності. Розкажіть йому/їй, які саме дії ви зобов'язуєтесь втілити за підсумками цього заняття, й обговоріть свій прогрес із ним/нею.

Підготуйте кімнати обговорення для 2 учасників.

Допоміжна інформація

Правила спілкування з дітьми відповідно до етапу розвитку	
Раннє дитинство (від 0 до 6 років)	<ul style="list-style-type: none"> • Інтонація має бути приязною, а мова простою • Часто повторюйте, використовуйте вірші й пісні • Дотримуйтесь змінного, але не надто швидкого темпу • Користуйтеся повсякденним досвідом, наприклад історіями про інших дітей, родини, тварин і типові щоденні дії й процеси • Грайте в ігри з «прикиданням» та уявленими ситуаціями • Демонструйте та підкріплюйте щоденні звички, що є корисними для здоров'я • Демонструйте або опишіть приклади того, як діти, що схожі й відрізняються, працюють разом • Демонструйте або опишіть люблячих й дбайливих дорослих та захищені відносини • Підтримуйте активні заняття: співи, ляскання, танці, рухливі ігри • Взаємодійте через «питання й відповіді» й підтримуйте розмови • Наочно представляйте гендери через низку ситуацій і ролей, щоб уникнути стереотипів • Показуйте прості приклади дітей, які за допомогою люблячих дорослих виражають різні емоції, опановують свої страхи й вирішують складні питання в нешкідливий для здоров'я спосіб, роблять вибір та висловлюють думки • Додавайте приклади впевнених і стійких дітей, які діють справедливо й відстоюють самі себе й інших
Середній шкільний вік (від 7 до 10 років)	<ul style="list-style-type: none"> • Розказуйте більш довгі й більш драматичні історії • Пропонуйте орієнтовані на дітей історії та персонажів • Показуйте навчання й шкільні досягнення як можливість розвитку нових, цікавих навичок і талантів • Пропонуйте складні когнітивні задачі, як-от головоломки, загадки, скоромовки тощо • Додавайте задачі з інтерактивним вирішенням і критичним мисленням • Моделюйте вчинки, як-от доброту, вирішення конфліктів і піклування про інших • Пропонуйте сильні позитивні дорослі й дитячі рольові моделі з високими моральними стандартами • Знайомте з чутливими темами, що демонструють, як інші діти порятовують з соціальною справедливістю або складними обставинами, як-от смертю, гнівом, обмеженими можливостями тощо, творчими й нешкідливими для здоров'я способами • Показуйте, як діти вносять позитив до власного життя й життя інших, навіть у складних обставинах (реальні героїні й герої) • Розказуйте історії про дружбу, терпимість і вміння «робити правильні речі»

Підлітковий період (від 11 до 18 років)	<ul style="list-style-type: none"> • Представляйте позитивну поведінку в групі однолітків та інших підлітків, які є послідовними й позитивними • Представляйте різні точки зору, думки й перспективи • Демонструючи незалежність, що зростає, продовжуйте показувати позитивні відносини між батьками й дітьми й добродійні відносини між дорослими й дітьми • Описуйте персонажів з високою самооцінкою, особливо для дівчаток, дітей з соціально незахищених груп та етнічних меншин, а також дітей з обмеженими можливостями • Наочно представляйте підлітків і дорослих всіх гендерів через низку ситуацій і ролей, щоб уникнути стереотипів • Говоріть про ті питання, що турбують відповідну вікову групу (зловживання шкідливими речовинами, незахищений секс, насильство, романтичні відносини, цькування й дискримінація, дружба) • Говоріть з повагою, а не «згори донизу» • Представляйте історії, що примушують задуматися й несуть креативні ідеї, труднощі й вирішення • Дійте з гумором і творчо
--	--

Характеристики активного слухання	
Ставлення відкритих питань	Питання, на які не можна дати просту відповідь «так» або «ні» або відповісти одним словом. Наприклад: «Що вас найбільше турбує з огляду на добробут вашої дитини?»
Уникання закритих питань	Слід уникати питань, на які можна відповісти одним словом, хоча вони можуть бути корисними для прояснення ситуації. Наприклад: «Ви їли сьогодні?»
Перефразування	Демонстрація того, що ви почули сказане, шляхом повторювання того, що було сказано. Наприклад: «Я такий зайнятий, що в мене ніколи немає часу». Відповідь: «Тобто, взагалі ніколи немає часу?»
Підбивання підсумків	Демонстрація того, що ви почули сказане, шляхом підбивання підсумку того, що було сказано. Наприклад: «Мені доводиться дуже довго працювати на вулиці, а потім ще займатися домашніми справами, коли я повертаюся додому. Я так виснажуюсь, що не можу дочекатися, коли дістануся ліжка». «Я розумію, що ви дуже багато працюєте та ще й пораєтеся по дому, й тому дуже виснажуєтесь і хочете спати».
Уточнюючі питання	Питання, що допомагають людям уточнити їхні думки й почуття й перевірити розуміння. Наприклад: «То ж ви розлютилися через X або Y?»

Вживання питань, що починаються з «чому?»	Питання, що починаються з «чому?», дають важливу інформацію; однак, в деяких контекстах вони можуть нести осудження або звинувачення, примушуючи людину захищатися. Крім того, вони можуть бути складними для дітей. Питання з «чому?» можуть бути корисними для перевірки відповідей, наприклад: «Чому, як ви думаєте, так сталося?»
--	---

ЩО МОЖНА ГОВОРИТИ	ЧОГО НЕ МОЖНА ГОВОРИТИ
Я не розумію. Будь ласка, поясни мені ще раз.	Твої слова не мають сенсу. Я не можу зрозуміти, про що ти говориш.
Мені треба, щоб ти прибрав іграшки зі стола, будь ласка. Це дуже важливо, оскільки на столі немає місця, щоб поставити їжу.	Склади іграшки! Я вже попросив(ла) тебе двічі!
Давай візьмемо віника й приберемо все. Інакше будь-що може трапитися.	Ти неслухняний(а) хлопчик/дівчинка, я ж казав(ла) тобі, що це зламається, якщо гратися з цим на вулиці.
Ти гарно попрацював, прибираючи ігровий майданчик. Дякую тобі за допомогу.	Ти зробив(ла) такий безлад; маєш прибрати ігрову зону негайно.
Може ти тихенько пограєшся в іншому куточку майданчика, а потім повернешся, коли заспокоїшся?	Якщо зробиш так ще раз, я тебе лясну.
О так-так, який чудовий зелений слон на твоєму малюнку!	Всі знають, що слони сірі, чому ти розмалював його в цій безглуздий зелений?
Я розумію, чому ти відчуваєш себе саме так.	Не будь як маленька дитинка. Не треба розгублюватися з такого незначного приводу.
Ми не можемо вийти на вулицю зараз, тому що вже темніє.	Ми не можемо вийти на вулицю зараз, тому що я так сказав(ла)!
Зараз моя черга говорити, а коли я закінчу, буде твоя черга.	Досить перебивати мене!
Не хочеш поговорити зі мною про те, що тебе дратує?	Чому ти плачеш як дівчинка? Дорослі хлопчики не плачуть.
Ти виглядаєш розгубленим(ною). Якщо хочеш з кимось поговорити про це, я залюбки вислухаю.	Що не так? /Тобі слід підбадьоритися.

Ми всі носимо маски, щоб не розповсюджувати хворобу між друзями й родиною. Всі ми намагаємося дбати про нас самих, а також не допустити, щоб інші люди захворіли.	Не знімай маски, інакше в тебе будуть великі проблеми.
Будь ласка, залишайся всередині. На вулиці надто холодно, щоб гратися.	Не виходь на вулицю, там холодно!
Грай приязно зі своїм братиком/другом.	Не бий свого братика/друга!
Будь ласка, малюй на столі.	Не малюй фарбами на підлозі!
Я не можу гратися, оскільки я дуже втомився(лась). Ми пограємося наступного разу.	Як ти мені набрид(ла), досить чіплятися до мене.
Сара буде вести цю вправу.	Сара у візочку, тому вона не може робити того, що й ми.

Додаткові ресурси

[Спілкування з дітьми: принципи й методи, щоб виховувати, надихати, збуджувати, навчати й зціляти](#), UNICEF, 2015 р.

[Підходи до захисту дітей у межах гуманітарної діяльності на рівні громади: аналітичний посібник](#), Альянс на захист дітей у межах гуманітарної діяльності, 2020 р.

Більш детально про стратегії ЗДГД і МСЗД

Тривалість заняття: 155 хв.

Ціль заняття. Учасники знайомляться зі стратегіями запобігання й реагування в області захисту дітей, а також із тим, як вони співвідносяться з соціально-екологічною моделлю, й більш детально розглядають МСЗД

Задачі заняття. Наприкінці цього заняття учасники:

- зможуть описати стратегії запобігання й реагування в області захисту дітей у межах гуманітарної діяльності;
- пояснять зв'язок між соціально-екологічною моделлю й стратегіями захисту дітей;
- пояснять важливість МСЗД у гуманітарній діяльності й наведуть основи й структуру кожного зі стандартів.

Основні тези.

- Заходи із запобігання, головним чином, спрямовані на попередження нанесення шкоди дітям. Заходи з реагування спрямовані на потреби дітей, які вже зазнали шкоди. Обидва типи реагування доповнюють один одного під час розробки програм. Дії із запобігання можуть і мають вживатися під час етапів підготовки й реагування в межах гуманітарної діяльності. Деякі дії стосуються одночасно й запобігання, й реагування (як-от підтримка батьківських навичок). Запобігання зменшує або усуває фактори ризику; сприяє захисним факторам на індивідуальному рівні й на рівні родини, громади й суспільства; а також зменшує зловживання, безпритульність, експлуатацію й насильство.
- Соціально-екологічна модель допомагає виявити способи, в які різні фактори на пов'язаних між собою рівнях впливають на розвиток і добробут дитини:
 - діти активно приймають участь у захисті й створенні добробуту *самих себе* й своїх однолітків;
 - діти здебільшого виховуються у *родинах*, але іноді цей рівень містить інші тісні відносини;
 - родини існують у *громадах*;
 - громади формують більш широке *суспільство*.
- Соціально-екологічна модель надає конкретну структуру, що підтримує системне мислення під час розробки програм із захисту дітей. Соціально-екологічна модель розглядає всю ситуацію в цілому, щоб (а) виявити всі різноманітні елементи й фактори й (б) зрозуміти, як вони пов'язані й взаємодіють один з одним. Замість того, щоб розглядати окремі питання захисту або конкретні послуги самі по собі, системне мислення розглядає повний спектр проблем, з якими стикається дитина, їхні кореневі причини й рішення, можливі на всіх рівнях.

- МСЗД створюють основу всієї нашої роботи як сектора й допомагають скласти якісні програми з відповідним ставленням до дітей, їхніх родин і громад.
- МСЗД охоплюють принципи, які ми вже розглядали в попередніх модулях, і згруповані за 4 базовими категоріями:
 - стандарти, що забезпечують якісне реагування в сфері захисту дітей;
 - стандарти, що стосуються ризиків захисту дітей;
 - стандарти розробки прийнятних стратегій захисту дітей;
 - стандарти роботи між секторами.
- Кожен стандарт описаний за типовою схемою:
 - вступ: загальна інформація за темою;
 - стандарт: одне речення про те, як це може захищати дітей у межах гуманітарної діяльності;
 - ключові дії: пропонувані дії щодо підготовки, запобігання й реагування, що допомагають дотримуватися цього стандарту;
 - вимірювання: показники, цілі й керівні вказівки щодо вимірювання прогресу у дотриманні стандарту;
 - керівні вказівки: пріоритетні питання, етичні міркування або пробіли в знаннях стосовно стандарту;
 - посилання: керівні документи й інструменти з виконання ключових дій;
 - значки: символи, якими позначаються важливі теми, як-от заміщення або запобігання.

Підготовка до дистанційного формату навчання.

- Підготуйте віртуальну дошку з 2 стовпчиками для першої вправи.
- Підготуйте віртуальні дошки для групової роботи в розділі *«Заходи із захисту дітей за соціально-екологічною моделлю»*, а також в розділі *«МСЗД у вашому контексті»*.
- Підготуйте опитування Mentimeter для голосування щодо найбільш поширеного ризику ЗД в розділі *«МСЗД у вашому контексті»*.

Час	Примітки для координатора	Примітки щодо дистанційної форми проведення
5 хв.	<p>Вступ</p> <p>Привітайте учасників заняття й розкажіть їм про ціль та задачі заняття.</p> <p>Коли учасники приєднуються, попросіть їх взяти свої навчальні журнали й передивитися, які записи вони зробили під час попереднього заняття. Якщо дозволяє час, запросіть кількох охочих розказати про основні висновки, які вони зробили наразі.</p>	
10 хв.	<p>Заходи із запобігання й реагування в області захисту дітей у межах гуманітарної діяльності</p> <p>Інструкції. Накресліть 2 стовпчики на дошці. Разом проведіть мозковий штурм стосовно типів дій, які команда/організація може провести стосовно захисту дітей. Варіантів може бути багато, якщо команда вже активно працювала з організацією. Вони можуть не знати про певні дії, якщо мають менше досвіду, тому будьте готові підказувати або наводити приклади з діяльності організації. Учасники також можуть наводити приклади з інших секторів. Обов'язково наголосіть на цьому, розказуючи, що ми маємо співпрацювати з іншими секторами задля холістичного задоволення потреб дітей. Ця частина вправи потребує достатнього часу, оскільки людям треба подумати й пояснити дії. Якщо є цікаві дії за відомою вам програмою, яка не була згадана, ви можете підказати або додати. Можливі приклади:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Запобігання. Під час спалаху інфекційної хвороби, громаді 	<p>Відкрийте загальний доступ до віртуальної дошки й додавайте до неї записи під час обговорення. (В один стовпчик записуйте профілактичні дії, а в другий – дії з реагування, але не називайте ці стовпчики й не розкривайте причини того, чому ви ведете запис в різних стовпчиках.)</p>

була надана підтримка із завчасним плануванням того, як буде організований догляд за дітьми, чиї опікуни захворіють або помруть. Багато родин, включно з розширеними родинами, погодилися прийняти дітей за потреби.

- **Реагування.** Багато дітей потребують альтернативного розміщення під час спалаху інфекційної хвороби в наслідок того, що їхні опікуни захворіли або померли. Місцева НДО звертається до соціального робітника, який відкриває справу по кожній такій дитині й намагається знайти для неї альтернативне розташування. Деяких розміщують у місцевих притулках, інших відсилають далеко з громади.
- **Запобігання/реагування.** За підтримки НДО жінки й діти дізнаються про місця, які є небезпечними в їхньому таборі та навколо нього. Вони визначають туалети, де часто фіксують випадки сексуальних домагань, особливо вночі. Керівництво табору пересуває туалети до більш відвідуюваною зони, запропонованої жінками й дітьми, а також встановлює жіночі й чоловічі туалети на великій відстані. В подальшому туалети встановлюються так само після консультацій з людьми.
- **Реагування.** На дівчинку напали під час користування туалетом вночі. Керівник табору проводить розслідування, щоб встановити й покарати нападника. НДО пропонує медичну й психологічну допомогу дівчинці.

Записуйте всі дії, що здебільшого направлені на запобігання, в один стовпчик, а дії з реагування – в інший.

Напишіть заголовки «Запобігання» й «Реагування» над відповідними стовпчиками.

	<p>Вислухавши всі пропозиції, запитайте: «Чи може хтось сказати, чому я записав(ла) ці дії в 2 різні стовпчики?» Дайте групі час встановити, що ті дії, які допомагають запобігти ризику для дітей, ви записали в один стовпчик, а дії, що є відгуком на ризик, який вже існує, – в іншій.</p> <p>Напишіть «Запобігання» й «Реагування» вгорі над відповідними стовпчиками.</p>	
30 хв.	<p>Заходи із захисту дітей за соціально-екологічною моделлю</p> <p>Інструкції. Розділіть учасників на підгрупи по 3–4 людини. Попросіть кожну підгрупу накреслити на фліпчарті екологічну модель з дитиною в центрі й концентричними колами, що позначають родину, громаду й суспільство. Попросіть повісити фліпчарт на стіні або поставити на стійці. Роздайте картки про заходи із захисту дітей у межах гуманітарної діяльності. Нижче наведений перелік прикладів, які ви можете додати, при чому попередньо ви можете адаптувати їх до конкретного контексту.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Дружні до дитини простори • Заняття з розвитку життєво необхідних навичок для підлітків • Програми з позитивного батьківства • Групові заходи для дітей • Підвищення поінформованості в громаді • Служби соціального супроводження • Правозахисна діяльність з боку державних організацій з метою покращення політик щодо захисту дітей • Складання карт громадського ризику 	<p>Підготуйте кімнати обговорення для 3–4 учасників. Поділіться посиланням на віртуальну дошку.</p> <p>Скопіюйте список заходів із ЗДГД у чат.</p> <p>Відкрийте кімнати обговорення й слідкуйте за дошками або відвідуйте групи, щоб контролювати прогрес.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Навчання поліцейських щодо приязних підходів у спілкуванні з дітьми • Правозахисна діяльність, спрямована на звільнення дітей з місць позбавлення волі • Підтримка молодіжних груп • Підтримка громадських груп • Виявлення й звернення до уразливих дітей • Навчання інших гуманітарних організацій тому, як виявляти й звертатися до уразливих дітей • Підтримка реінтеграції ДПЗСЗГ у їхніх родин та громадах <p>Порівняйте результати, виправте неправильні відповіді й підсумуйте, сказавши наступне. Соціально-екологічна модель надає конкретну структуру, що підтримує системне мислення під час розробки програм із захисту дітей. Соціально-екологічна модель розглядає всю ситуацію в цілому, щоб (а) виявити всі різноманітні елементи й фактори й (b) зрозуміти, як вони пов'язані й взаємодіють один з одним. Замість того, щоб розглядати окремі питання захисту або конкретні послуги самі по собі, системне мислення розглядає повний спектр проблем, з якими стикається дитина, їхні кореневі причини й рішення, можливі на всіх рівнях.</p>	<p>Закрийте кімнати обговорення.</p>
--	--------------------------------------

<p>45 хв.</p>	<p>Більш детально про МСЗД</p> <p>Скажіть. Ми обговорили мінімальні стандарти захисту дітей у цілому, а зараз перейдемо до більш детального їх аналізу.</p> <p>Робоча група з МСЗД</p> <p>Розділіть учасників на 4 підгрупи, відповідно до 4 категорій МСЗД:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) стандарти розробки якісного реагування в сфері ЗД; 2) стандарти, що стосуються ризиків ЗД; 3) стандарти розробки стратегій ЗД; 4) стандарти роботи між секторами. <p>Попросіть кожну групу відповісти на наступні питання, пов'язані з їхньою категорією стандартів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Що є основною метою цього набору стандартів? На що вони фактично спрямовані? • В чому можуть міститися певні труднощі з їх реалізацією? <p>Запросіть кожну підгрупу представити свої результати.</p> <p>Інструкції. Тепер, коли учасники ознайомилися з МСЗД, проведіть обговорення з використанням таких питань, що наводять (вам не обов'язково використовувати їх всі, виберіть тільки ті, що найбільше підходять вам).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Що ви думаєте про МСЗД? • Чи бачите ви можливості використовувати їх? • Чи підтримають вони вас у вашій роботі? • В чому можуть міститися певні труднощі? 	<p>Відкрийте загальний доступ до відео й звуку, щоб показати ролик.</p> <p>Підготуйте 4 кімнати обговорення й призначте кожній з них по одній категорії МСЗД. Ви також можете запропонувати учасникам завантажити відповідний застосунок з МСЗД на їхні телефони.</p> <p>Скопіюйте питання у чат.</p> <p>Відкрийте кімнати обговорення.</p> <p>Закрийте кімнати обговорення.</p> <p>Слідкуйте за учасниками, які підіймають руки або вмикають звук, а також контролюйте дописи в чаті.</p>
----------------------	---	--

<p>25 хв.</p>	<p>МСЗД у вашому контексті</p> <p>Інструкції. Попросіть учасників проголосувати на фліпчарті за найбільш поширені ризики захисту дітей у їхній громаді. Встановіть фліпчарт і попросіть учасників поставити «галочку» поряд з найбільш поширеними ризиками, вибравши 2 найважливіших. Вирішіть, з якими 2 ризиками вони будуть працювати, й попросіть пригадати, які з МСЗД спрямовані на усунення цих 2 ризиків.</p> <p>Поясніть. У наступній частині вправи ми будемо дивитися через призму програми, в якій вони працюють, і громади, що їх оточує, з усіма її наявними переконаннями й цінностями стосовно дітей. А саме, група буде:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виявляти наявні механізми, що підтримують стандарти, пов'язані з вибраними ризиками ЗД, • виявляти труднощі для реалізації стандартів, пов'язаних із вибраними ризиками ЗД, • виявляти, що їм треба/що має відбутися, щоб ці стандарти було дотримано. <p>Кожній підгрупі буде призначений окремий стандарт для аналізу, за яким їй треба буде записати свої відповіді на фліпчарті й підготуватися представити їх загальній групі наприкінці вправи.</p>	<p>Підготуйте опитування Mentimeter для голосування щодо 2 найбільш поширених ризиків ЗД. Напишіть інструкції з голосування в чаті.</p> <p>Поділіться посиланням на віртуальні дошки. Скопіюйте інструкції в чат. Знову відкрийте кімнати обговорення.</p>
<p>40 хв.</p>	<p>Інструкції. Знову зберіть групу й запросіть кожен з підгруп по черзі представити свої результати, слідкуючи за тим, щоб інформація доповнювалася, а не дублювалася. Після розгляду й коментування</p>	

	<p>кожного з пунктів попросіть кожного з учасників вибрати по одному моменту з того, що вони почули й обговорили, який вони намагатимуться реалізувати в своїй власній роботі. Запросіть їх поділитися цими прикладами й занотувати їх у власних навчальних журналах.</p> <p>Додатково. Додатковий онлайн-курс: Електронний курс з МСЗД.</p> <p>Додатково. Пропоноване практичне навчання. Запросіть колегу стати вашим товаришем із відповідальності. Розкажіть йому/їй, які саме дії ви зобов'язуєтесь втілити за підсумками цього заняття, й обговоріть свій прогрес із ним/нею.</p>	
--	---	--

Допоміжна інформація й додаткові ресурси:

Мінімальні стандарти захисту дітей у межах гуманітарної діяльності, Альянс на захист дітей у межах гуманітарної діяльності, 2019 р..

Моя роль і організація

Тривалість заняття: 180 хв.

Ціль заняття. Учасники пригадають важливість організаційних систем і розглянуть розподіл влади у їхній практиці.

Задачі заняття. Наприкінці цього заняття учасники:

- навчаться аналізувати власні професійні мотиви;
- визнають важливість відповідальності перед дітьми й молоддю;
- пояснять значення основних організаційних систем у власній професійній діяльності – коли застосовуються, де їх знайти та як отримати підтримку;
- наведуть опис 4 різних типів влади та їхнього можливого прояву на практиці;
- проаналізують розподіл влади й турботу про самого себе.

Основні тези.

- Багато людей відіграють певну роль у захисті дітей. Люди часто захищають дітей у природній спосіб, оскільки є, наприклад, їхніми батьками або сусідами, але вони також можуть вчиняти так, тому що захист дітей є їхньою роботою. Це нагадує нам про те, що, незважаючи на вибрану нами професію, яка передбачає захист дітей, ми маємо усвідомлювати, що велика кількість інших людей також відіграє природну й важливу роль у цій справі. Ми маємо працювати з усіма цими різними людьми/групами, щоб посилити нашу колективну спроможність убезпечити дітей.
- Є багато різних причин і мотивів вибрати професію, пов'язану із захистом дітей. Більшість з нас дотримується важливих цінностей, які мотивують нас працювати задля добробуту й захисту дітей, а не лише тому, що за таку роботу платять гроші. Однак як професіонали ми зв'язані певними професійними правилами, стандартами й правовими нормами, що регулюють роботу із захисту дітей у гуманітарній площині. Важливо те, що всі ми також несемо відповідальність за свої дії.
- Є багато конкуруючих людей і груп, перед якими робітники сфери захисту дітей мають звітувати. До них належать керівники, їхні організації, донори, громади, родини й самі діти. Як робітники сфери захисту дітей ми відповідаємо перед різними людьми у різний спосіб. Конкуруючі обов'язки іноді можуть суперечити один одному. Як бути з усіма цими суперечливими пріоритетами, залежить від контексту, але ми завжди маємо керуватися тим, що основну відповідальність ми несемо перед дітьми.
- Більшість організацій встановлює базові організаційні системи, як-от процедуру убезпечення дітей або звітності, щоб гарантувати безпеку дітей і нашу відповідальність. Щоб такі системи працювали ефективно, для робітників першої лінії взаємодії важливо

знати про ті з них, які стосуються їхньої діяльності, коли їх застосовувати й як отримати до них доступ, включно з підтримкою щодо їхньої реалізації в конкретному контексті.

- Влада часто вважається «суперечливим за суттю» поняттям, тому не існує загально узгодженого визначення або теорії влади. Скоріше, є багато різних способів, у які розглядають та пояснюють владу й процеси розширення можливостей. У нашому уявленні можна виділити 4 різних типи влади. Влада над: цей тип спирається на силу, примус, домінування й контроль і мотивує, головним чином, через страх. Влада розділена: цей тип влади побудований на повазі, взаємопідтримці, розділенні повноважень, солідарності, впливі, розширенні можливостей і спільному прийнятті рішень. Влада надана: цей тип влади будується на унікальному потенціалі кожної людини формувати власне життя й світ. Влада всередині: цей тип влади передбачає, що людина має відчуття власних можливостей і власної цінності. Вона дозволяє людині визнавати її «владу надану» і «владу розділену» й вірити, що вона здатна міняти світ на краще.
- Разом із прямим доступом до товарів і послуг приходить додатковий ризик зловживань і експлуатації з боку деякого персоналу, який користується перевагами нерівномірного розподілу влади, пов'язаного з різними формами зловживань. Приймаючи до уваги таку реальність, важливо, щоб ми, як робітники, що надають допомогу, постійно нагадували собі про цей дисбаланс влади й виконували свій обов'язок турбуватися, помічаючи, коли хтось, здається, діє неправильно, й негайно вживаючи відповідних заходів. Ті люди, з якими ви працюєте (члени команди, громада й діти) приписують вам, як робітнику – жінці або чоловіку, – що надає допомогу, певний рівень влади або авторитету. Ви маєте навчитися розуміти це, а також бути обережним і не піддаватися впливу іншого наявного або спричиненого кризою розподілу влади й конфліктів.
- Піклуватися про самого себе дуже важливо для того, щоб мати змогу допомагати іншим.

Загальна підготовка:

- Додайте список критично важливих ресурсів для вашої організації з розділу «*Основні тези*». До нього може входити багато речей: кодекси поведінки, політика убезпечення дітей, правила/плакати щодо запобігання сексуальній експлуатації й зловживанням, політика інформування й політика та процедури обов'язкового повідомлення про порушення (для персоналу), повідомлення про проблеми із захистом дітей, механізми подання скарг, заява про бачення й місію організації, перевірки щодо відсутності судимості й за іншими національними базами даних для персоналу, навчання персоналу, перевірки ефективності роботи персоналу, перегляди програм, правила наймання персоналу, тісна співпраця з громадами й родинами, використання спільних або орієнтованих на дитину підходів, плакати про те, що можна й чого не можна робити, інформаційні відео тощо.

Час	Примітки для координатора	Примітки щодо дистанційної форми проведення
5 хв.	<p>Вступ</p> <p>Привітайте учасників заняття й розкажіть їм про ціль та задачі заняття.</p> <p>Коли учасники приєднуються, попросіть їх взяти свої навчальні журнали й передивитися, які записи вони зробили під час попереднього заняття. Якщо дозволяє час, запросіть кількох охочих розказати про основні висновки, які вони зробили наразі.</p>	
15 хв.	<p>Професійна мотивація</p> <p>Запитайте. З чого складається наша персональна мотивація (окрім фінансової) щодо захисту дітей? Що є для вас стимулом у вашій професійній ролі?</p> <p>Інструкції. Скористайтеся мішечком з горохом або невеличким м'ячем. Попросіть групу встати в коло й по черзі перекидати мішечок або м'яч один одному. Той, хто тримає мішечок, має дати відповідь на питання одним реченням. Запишіть відповіді на дошці. Після того, як кожний відповідь по черзі, ви можете попросити групу разом подумати над різними відповідями.</p> <p>Скажіть. Є багато різних причин і мотивів вибрати професію, пов'язану із захистом дітей. Дуже рідко це відбувається з якоїсь однієї причини.</p> <p>Ми можемо прагнути соціальної справедливості або мати бажання допомагати своїй країні або громаді впоратися з кризою, ми можемо бути помічниками по натурі, але також ми можемо мати інші мотиви, наприклад можливість отримувати гроші за свою роботу.</p> <p>Важливо розуміти, що у кожного з нас можуть бути різні причини, але всі ми вибрали професійний шлях.</p>	<p>Скористайтеся колесом з іменами або просто викликайте різних учасників по черзі.</p>

	Тому як професіонали ми зв'язані певними правилами, стандартами й правовими нормами, що регулюють роботу із захисту дітей у гуманітарній площині. Це накладає на нас відповідальність за те, що ми робимо, й зараз ми поговоримо про це детальніше.	
30 хв.	<p>Відповідальність</p> <p>Інструкції. Роздайте стікери учасникам. Попросіть групу подумати про те, перед ким ми, як робітники із захисту дітей, несемо відповідальність. Вам може знадобитися пояснити це поняття. Ви можете надати приклад з іншого контексту, якщо це допоможе. (Наприклад, компанія має декларувати свій прибуток і сплачувати податки до національного податкового органу, інакше виникає ризик штрафів. В цьому сенсі компанія несе відповідальність перед національним податковим органом.)</p> <p>Запитайте. Кожен має подумати наодинці й записати великими літерами на стікері одну людину або річ (хто або що), перед якою ми несемо відповідальність як робітники із захисту дітей, а потім наклеїти цей стікер на свій жакет або інший предмет одягу, так щоб всі могли прочитати. Скажіть, що правильних і неправильних відповідей не існує.</p> <p>Колі всі завершать писати, попросіть людей підвестися й пройти навкруги, щоб прочитати ідеї інших.</p> <p>Після ознайомлення з ідеями різних учасників, згрупуйте їх за спільними за змістом або однаковими словами. Попросіть сформовані підгрупи пояснити, чому вони вибрали певну людину або річ і розберіть деякі відповіді.</p> <p>Скажіть. Пріоритети відповідальності будуть залежати від контексту, в якому знаходиться людина, й від її конкретної точки зору. Однак незалежно від того, перед ким ми маємо нести</p>	<p>Поділіться посиланням на віртуальну дошку.</p> <p>Попросіть кожного записати свою ідею на стікері.</p> <p>Попросіть всіх подивитися на ідеї інших, представлені на дошці.</p> <p>Напишіть «найбільш важливі» і «найменш важливі» з двох боків дошки. Запросіть учасників по черзі розміщувати свої ідеї, обговорюючи це, як описано в основних інструкціях.</p>

	<p>відповідальність, найважливішою групою в цьому сенсі для нас завжди будуть діти.</p>	
<p>30 хв.</p>	<p>Як [назва організації] дає нам можливість бути «безпечними й відповідальними» для дітей</p> <p>Скажіть. Всі ми є представниками персоналу, що працює на організацію. Скільки ми знаємо про те, як організація налаштована забезпечувати для нас можливість виконувати свою роботу в безпечний і відповідальний спосіб? Чи ефективно ми користуємося цими системами?</p> <p>Інструкції. В групі проведіть мозковий штурм стосовно систем, процесів або інших способів, завдяки яким [назва організації] забезпечує для нас можливість постійно виконувати свою роботу в безпечний і відповідальний спосіб. Якщо люди не впевнені в тому, що говорити, ви можете підказати їм, запитавши, наприклад: «Які типи документів, брошур або пояснювальних матеріалів ви отримали, коли починали працювати тут?»; «Чи бачили ви на своєму робочому місці будь-що призначене для того, щоб [організація] була безпечною й відповідальною для дітей?»; «Що ви робите в разі сумнівів стосовно безпеки дитини?». Запишіть відповіді на дошці.</p> <p>Ви можете зупинити мозковий штурм словами: «Ми встановили багато речей, і зараз ми переглянемо ті з них, які є найбільш актуальними для нас як робітників першої лінії взаємодії». Ви можете обвести ті відповіді, які ви вибрали для обговорення, якщо вони були названі під час мозкового штурму. Вам слід з самого початку з'ясувати для себе, які з систем вашої організації є найбільш важливими для робітників першої лінії взаємодії.</p> <p>Потім розділіть групу на менші підгрупи (по 3–4 учасника). Кожній підгрупі роздайте необхідні матеріали.</p>	<p>Під час мозкового штурму робіть записи на віртуальній дошці.</p> <p>Виділіть або обведіть ті системи, які ви вибрали заздалегідь як найбільш важливі для вашої організації.</p>

60 хв.

Врахування розподілу влади

Скажіть. Ми розглянули принципи й системи, що підтримують нашу практичну роботу із ЗДГД. Ми показали, що участь дітей і громад є ключем до успіху наших заходів, але часто розподіл влади й відносини, що лежать в його основі, не враховуються, й тому така участь не завжди дає бажаний результат. Ми не збираємося детально розглядати питання влади та її розподілу в ході цього курсу, але нам хотілося б, щоб ви почали враховувати розподіл влади у своїй практиці. Єдиного узгодженого визначення поняття влади не існує, тому давайте розглянемо його разом.

Інструкції. Повісьте 4 фліпчарти з 4 типами влади (влада над, влада розділена, влада надана, влада всередині) й роздайте учасникам картки з різними визначеннями. У малих підгрупах попросіть учасників узгодити назву влади з її визначенням.

1. **Влада над:** цей тип спирається на силу, примус, домінування й контроль і мотивує, головним чином, через страх.
2. **Влада розділена:** цей тип влади побудований на повазі, взаємопідтримці, розділенні повноважень, солідарності, впливі, розширенні можливостей і спільному прийнятті рішень.
3. **Влада надана:** цей тип влади будується на унікальному потенціалі кожної людини формувати власне життя й світ.
4. **Влада всередині** цей тип влади передбачає, що людина має відчуття власних можливостей і власної цінності. Вона дозволяє людині визнавати її «владу надану» і «владу розділену» й вірити, що вона здатна міняти світ на краще.

Виділіть 10 хвилин на обговорення в підгрупах, потім перевірте в загальній групі. Поверніться до тих самих підгруп, призначте кожній підгрупі сценарій з розділу «Допоміжна інформація» й попросіть їх обговорити разом, які типи влади вони помітили в цьому прикладі. Виділіть 10 хвилин на обговорення. Перевірте у загальній групі й наклейте речення, що

<p>відповідають різним типам влади, на фліпчарт. Зачитуйте їх, коли наклеюєте.</p> <p>У тих самих підгрупах попросіть учасників навести власні приклади різних типів влади й записати їх на стікерах для розміщення на фліпчарті. Виділіть 10 хвилин на обговорення й перевірте наведені приклади в загальній групі.</p> <p>Скажіть. У гуманітарній площині люди з групи ризику контактують із різними організаціями й людьми, включно з тими, які можуть їм нашкодити. НДО може займатися розподілом їжі, чистої води, предметів першої необхідності або керуванням школами, лікарнями, клубами молоді й тому може мати безпосередній контакт із людьми з групи ризику.</p> <p>Разом з прямим доступом виникає додатковий ризик зловживань і експлуатації з боку деякого персоналу, який користується перевагами нерівномірного розподілу влади, пов'язаного з різними формами зловживань. Приймаючи до уваги таку реальність, важливо, щоб ми, як робітники, що надають допомогу, постійно нагадували собі про цей дисбаланс влади й виконували свій обов'язок турбуватися, помічаючи, коли хтось, здається, діє неправильно, й негайно вживаючи відповідних заходів. Ті люди, з якими ви працюєте (члени команди, громада й діти) приписують вам, як робітнику – жінці або чоловіку, – що надає допомогу, певний рівень влади або авторитету. Ви маєте навчитися розуміти це, а також бути обережним і не піддаватися впливу іншого наявного або спричиненого кризою розподілу влади й конфліктів.</p>	
--	--

<p>30 хв.</p>	<p>Скажіть. У цій складній системі, в якій ви маєте думати про складні етичні дилеми, розподіл влади й проведення заходів відповідно до встановлених стандартів, може бути проблематично піклуватися про самого себе.</p> <p>Інструкції. Покажіть відео «Вигоряння гуманітарних працівників»</p> <p>У малих підгрупах обговоріть такі питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Чи доводилось вам бути надто перевантаженими роботою або навчанням в минулому? Як ви почувалися? - Що допомогло вам вийти з такої стресової ситуації? <p>Виділіть 15 хвилин на обговорення.</p> <p>Поверніться в загальну групу й попросіть учасників записати в свої журнали, що вони зобов'язуються робити щодня, щотижня й щомісяця, щоб піклуватися про власний добробут.</p>	<p>Роздайте зображення й звук для перегляду відео.</p>
<p>10 хв.</p>	<p>Інструкції. Виділіть ще 10 хвилин на те, щоб занотувати будь які корисні підсумки дня.</p> <p>Додатково. Рекомендований онлайн-курс: Хороше самопочуття й стійкість робітників першої лінії взаємодії й керівників</p> <p>Додатково. Пропоноване практичне навчання. Поговоріть з колегою про способи, за допомогою яких ви можете усунути дисбаланс влади між вами й дітьми з родинами, з якими ви працюєте.</p>	

Допоміжна інформація

Сценарій із різними типами влади

Сарі 15 років, і вона з родиною мешкає в таборі для біженців Дадааб у Кенії. Вони втекли з Сомалі 9 років тому через конфлікт і відтоді живуть у Дадаабі. У Сарі є 3 молодших брати й старша сестра. Старша сестра одружена й більше не живе з Сарою, її батьками й братами. Сара відвідувала школу до минулого року, й їй вдалося дійти до середніх класів з дуже хорошими оцінками, чим вона дуже пишається (влада всередині).

Вона знає, що можливостей перейти до старшої школи не так багато для неї, крім того її батьки ледь зводять кінці з кінцями, але вона не хоче здаватися, тому вона звернулася до НДО в таборі за стипендією й певною підтримкою, щоб продовжити навчання (влада надана). Вона

знає, що це можливо, оскільки їй розповіли про це в групі підтримки дівчат. Мати й батько Сари, а також її брати дійсно підтримують таке рішення – вони знають, наскільки сильно вона хоче стати вчителькою. Мати й батько Сари дають їй свої телефони, щоб вона могла зв'язатися зі всіма необхідними контактами (влада розділена).

Сарі вдалося призначити зустріч із робітником Child First – місцевої НДО, що працює в таборі. Її батько привів її на зустріч, але не може залишитися з нею, тому що йому треба на роботу. Мати Сари залишилася вдома із молодшими братами. Сара зустрічається із робітником Child First в кімнаті наодинці. Здається, що в приміщенні більше нікого немає, від чого Сара починає нервуватися. Робітник каже Сарі, що розгляне можливості надання їй стипендії, якщо вона буде раз на тиждень приходити прибирати в офісі (влада над). Сара погоджується, оскільки щиро вважає, що він дійсно буде шукати можливості. Робітник починає все більше навантажувати Сару роботою, й вона відчуває все більший дискомфорт, знаходячись поряд із ним. Сара розкажує про це батькам, і вони всі разом ідуть в офіс, щоб поговорити з директором (влада розділена). Їм вдається розказати директору про те, що відбувається. Директор запевняє Сару та її родину, що вони приймуть необхідні дисциплінарні заходи проти робітника, оскільки він порушив кілька правил організаційного кодексу поведінки. Директор також направляє Сару з рекомендаціями щодо підтримки середньої освіти в спеціалізовану організацію (влада надана). Сара знову отримала впевненість у собі й не має сумнівів, що з цією рекомендацією вона буде зарахована до середньої школи.

Рефлексивний аналіз практичної роботи

Тривалість заняття: 180 хв.

Ціль заняття. Учасники пригадають важливість організаційних систем і поглиблять свої знання завдяки рефлексивному аналізу практичної роботи

Задачі заняття. Наприкінці цього заняття учасники:

- зможуть пояснити, як вміння аналізувати на практиці покращує нашу роботу з дітьми;
- навчаться аналізувати власний досвід і дії, а також досвід і дії інших задля виявлення потреби в змінах.

Основні тези.

- Критичний самоаналіз є важливою частиною підходу будь-якого гуманітарного робітника до власної практичної роботи. Завдяки таким навичкам, як щоденні записи в журнал рефлексивного аналізу або тому подібне, робітники можуть ставити самі собі питання про те, що пішло не так або не так добре, як хотілося б, і чому. Питання «чому» є критичним аспектом самоаналізу. Такий підхід допомагає нам визначити, що нам слід змінити задля покращення нашої практичної роботи.
- Провести критичний рефлексивний аналіз значить зробити крок назад і подивитися, як іде виконання задачі й що, можливо, треба скоригувати. Все це пов'язане із самоусвідомленням, проте самоусвідомлення є тільки частиною процесу. Справа також

у використанні вивченого для покращення власної роботи й практики, включно з покращенням поведінки, ставлення й професійних відносин із колегами й громадами, з якими ми працюємо. В цьому сенсі мета аналізу полягає не в тому, щоб все зруйнувати і піддати різкій критиці, але в тому, щоб вчитися на власних помилках і зробити більш ефективний крок уперед.

Адаптовано за <https://communityledcp.org/toolkit/section-1-facilitation-tools/fac-5-developing-a-reflective-practice>

- Самоаналіз – це індивідуальне завдання, але ним також корисно займатися й у групах. Члени таких груп допомагають один одному глибше замислитися й виявити області, які можна змінювати спільними зусиллями.

Загальна підготовка:

- Виберіть завдання «Заклучні думки» з переліку варіантів нижче.
- Підготуйте форму оцінювання курсу на паперовому носії або в електронному форматі.
- Підготуйте сертифікати про завершення курсу (якщо ви видаєте їх).

Час	Примітки для координатора	Примітки щодо дистанційної форми проведення
5 хв.	<p>Вступ</p> <p>Привітайте учасників заняття й розкажіть їм про ціль та задачі заняття.</p> <p>Коли учасники приєднуються, попросіть їх взяти свої навчальні журнали й передивитися, які записи вони зробили під час попереднього заняття. Якщо дозволяє час, запросіть кількох охочих розказати про основні висновки, які вони зробили наразі.</p>	
5 хв.	<p>Інструменти для рефлексивного аналізу й покращення практичної роботи</p> <p>Запитайте. Що таке критичний рефлексивний аналіз?</p>	

	<p>Вислухайте кілька припущень, потім скажіть таке. Провести критичний рефлексивний аналіз значить зробити крок назад і подивитися, як іде виконання задачі й що, можливо, треба скоригувати. Все це пов'язане із самоусвідомленням, проте самоусвідомлення є тільки частиною процесу. Справа також у використанні вивченого для покращення власної роботи й практики, включно з покращенням поведінки, ставлення й професійних відносин із колегами й громадами, з якими ми працюємо. В цьому сенсі мета аналізу полягає не в тому, щоб все зруйнувати і піддати різкій критиці, але в тому, щоб вчитися на власних помилках і зробити більш ефективний крок уперед.</p>	
20 хв.	<p>Спитайте групу: «Якщо хтось попросить вас описати свій типовий день, якими словами ви це зробите?» Ви можете зібрати слова, запропоновані групою (записувати їх не обов'язково). Багато слів стосуватимуться того, наскільки напруженими й складними є наші робочі дні, того, що ми постійно щось «робимо» й на будь-що інше залишається дуже мало часу.</p> <p>Потім спитайте: «Якщо ми такі зайняті, як же нам аналізувати свою роботу й те, чи є вона ефективною?» Зберіть більше ідей. Результат буде залежати від того, наскільки сильною є культура рефлексивного аналізу практичної роботи у вашій організації. Вони можуть сказати: «через моніторинг і оцінювання», «через аналіз моєї ефективності», «через те, що люди/діти стають щасливими», «через те, що я говорю про різні речі з колегами». Зауважте, що головним для поширення критичного ставлення є «створення простору для рефлексивного аналізу». Під цим ми маємо на увазі фізичний простір, а також розумовий «простір» подалі від щоденної діяльності.</p> <p>Спитайте групу: «Іноді нам просто потрібен час, щоб подумати про щось, та певний «простір» для роздумів. Чи можете ви поділитися тим, що ви робите, коли вам треба подумати?» Зберіть відповіді, які можуть бути такими: «я йду у якесь тихе місце», «я лягаю у</p>	<p>Слідкуйте за дописами в чаті та додавайте до нього інформацію, якщо прийнятно.</p>

	<p>ліжко й думаю перед сном», «я йду на прогулянку», «я сиджу на стільці на вулиці», «я йду до місцевого храму/мечеті/церкви» тощо.</p> <p>Скажіть групі: «Якими б прийомами ви не користувалися, спробуйте за їхньою допомогою створити простір для регулярного критичного самоаналізу щодо своєї роботи».</p> <p>Покажіть коротке відео «Аналізуйте себе».</p> <p>Перш ніж розпочати, попросіть групу занотувати головну ідею ролика (завжди запитуйте «чому» й шукайте причини).</p> <p>Попросіть групу повторити ідею відеоролика.</p> <p>Переконайтеся, що група розуміє: <i>Вміти аналізувати – значить думати про те, як все відбувається, й запитувати, чому все відбувається добре або не дуже добре, та виявляти можливості для покращення. Завдяки зобов’язанню робити так щодня, ми всі можемо працювати краще. Ми можемо приймати в майбутньому такі рішення, які базуються на нашому рефлексивному аналізі й є менш «автоматичними» або заснованими на тому, що «ми завжди так робили».</i></p>	<p>Відкрийте загальний доступ до відео й звуку, щоб показати ролик.</p>
<p>20 хв.</p>	<p>Ваш журнал самоаналізу</p> <p>На початку нашого навчання ми заохочували вас користуватися навчальним журналом для запису дій, які ви будете робити в своїй професійній практиці, щоб втілити засвоєне у життя.</p> <p>Виділіть кілька додаткових хвилин на те, щоб учасники додали записи й переглянули те, що вони записували минулими днями.</p> <p>Коли час буде вичерпано, ви можете запитати (наприклад):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Наскільки легко або складно для вас вести такий журнал? • Які питання були простими, а які виявилися складнішими? • Коли для вас найбільш зручно заповнювати журнал? 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Над якими ще питаннями вам було б корисно подумати? <p>Можливо деяким буде нічого написати у відповідь, або вони не зможуть пригадати нічого доброго, або їм не вистачить часу, щоб записати, або не зможуть назвати спосіб для покращення наступного разу. Виконуючи цю вправу з часом, нам стане легше виявляти проблеми й ми навчимося краще аналізувати події.</p>	
60 хв.	<p>Рефлексивний аналіз у групі</p> <p>Спільні методи з використанням обговорення</p> <p>Попросіть усіх переглянути свої журнали/примітки/ілюстровані сторінки, щоб пригадати, що вони робили.</p> <p>Попросіть групу сісти в коло або навкруги столу. Якщо група велика, розділіть її на 2 менші підгрупи. У підгрупі має бути не більше 10 учасників.</p> <p>Якщо ви відчуваєте таку потребу, складіть чергу виступів кожного з учасників. Дехто тримає «жезл висловлювання» (або уявний мікрофон), говорити може тільки той, хто тримає цей жезл. Або учасники можуть перекидати мішечок з горохом або м'яч тому, хто буде говорити наступним. Щодо питань або внесків дехто віддає перевагу використанню жетонів або маленьких паличок (як валюти): видайте по 2–3 такі палички кожному учаснику, й за кожний свій виступ він/вона буде «платити» по одній паличці. Це виключає домінування деяких учасників у дискусії. Скористайтеся будь-якою (або жодною) системою за бажанням.</p> <p>Кожен має поділитися історією з минулого дня/тижня/місяця про те:</p> <ul style="list-style-type: none"> • що пройшло добре у вашій професійній практиці, • що пройшло не дуже добре, • якими були причини (нагадайте відео [якщо група дивилася його] й те, що ми завжди маємо питати себе, чому). 	<p>Підготуйте 2 кімнати обговорення, якщо треба.</p> <p>Скористайтеся альтернативою, що є прийнятною для дистанційної роботи, наприклад функцією підняття руки.</p>

	<p>Після того, як всі поділяться своїми історіями, приділіть час на 1–2 питання від членів групи до розповідача.</p> <p>Залежно від розміру групи, це займе різну кількість часу. Заплануйте по 5 хвилин на кожну розповідь і питання до неї. Слідкуйте за часом і підтримуйте переміщення в групі, щоб ви могли дістатися до кожного.</p> <p>Після завершення кола рефлексії ви можете запросити групу прокоментувати, як, на їх думку, пройшла ця вправа: Що вони отримали з неї? Чи хотіли б вони зробити це знову? Ви можете завершити вправу, вказавши (або підкресливши, якщо хтось вже запропонував це), що ви можете проводити коло рефлексії як колеги. Ви можете збиратися разом за чашкою чаю й обмірковувати, наприклад, події останнього місяця.</p>	
30 хв.	<p>Спільні методи з використанням малюнків і обговорення</p> <p>Ця вправа є більш структурованим способом заохочення людей до аналізу минулих кількох днів/тижнів/місяців і для опису труднощів, досягнень і причин «чому».</p> <p>Кожен учасник малює свій шлях на великому аркуші паперу (наприклад, на фліпчарті). Покладіть його на підлогу.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Скажіть, що цей шлях відбиває роботу, яку вони роблять. Подумайте про останній місяць. Де вам було легко? Намалюйте там швидкий велосипед або щось подібне. Там де ви стикалися з труднощами, намалюйте скелі й каміння або гори чи широку річку. Це може бути на самому початку шляху, в середині або в кінці, залежно від того, коли це трапилось. • Розділіть групу на підгрупи з 3–5 учасників. • Коли шлях буде готовий, обговоріть його у підгрупах та поясніть, що саме пішло добре, а що викликало труднощі й чому. Обов'язково попросіть учасників розказати підгрупі, що вони можуть зробити інакше наступного разу. 	<p>За дистанційної форми попросіть учасників намалювати на папері, а потім піднести свій малюнок до екрану, коли настане час обміну інформацією.</p> <p>Підготуйте кімнати обговорення для 3-5 учасників.</p> <p>Відкрийте кімнати обговорення.</p> <p>Закрийте кімнати обговорення.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> Після завершення рефлексії ви можете запросити групу прокоментувати, як, на їх думку, пройшла ця вправа: Що вони отримали з неї? Чи хотіли б вони зробити це знову? Ви можете завершити вправу, вказавши (або підкресливши, якщо хтось вже запропонував це), що ви можете проводити коло рефлексії як колеги. Можна намалювати нові шляхи й обговорювати їх щомісяця або збиратися разом за чашкою чаю й обмірковувати події останнього місяця. <p>Заохочуйте учасників продовжувати вести журнал рефлексивного аналізу й робити такі вправи навіть після цього курсу.</p>	
30 хв.	<p>Заключні думки</p> <p>В кінці цього заняття й модулю виконайте вправу, яка заохочує людей замислитися про це навчання й те, які уроки вони з нього винесли. Виберіть серед наведених нижче ідей залежно від контексту й того, що є прийнятним. Ви можете, звичайно, використати свою улюблену заключну вправу.</p> <p>Коло сили</p> <p>Ця вправа є швидким способом перевірити настрої групи на початку або в кінці навчання й дає відчуття поєднаності. Вона об'єднує групу й командні зусилля (це як збори команди перед грою в спорті).</p> <ul style="list-style-type: none"> Оголошується коло сили. Група стає у тісне коло, плечем до плеча, всі в колі й нікого поза ним. Поставте головне питання: «Що ви заберете з собою з цього курсу?» Люди дають свої відповіді по черзі в колі сили. Члени групи додають будь які заключні коментарі, які вважають доцільними. <p>Темрява/світло</p> <p>Ця вправа є драматичною й насиченою.</p> <ul style="list-style-type: none"> Запросіть всіх учасників сісти в коло в темній кімнаті із запаленими свічками. 	<p>За дистанційної форми попросіть учасників ввімкнути камери.</p> <p>Дайте одному з учасників відповісти на питання, а потім призначте наступного й так далі, поки не отримаєте всі відповіді.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Координатор ділиться темною частиною (або відчуттям) про навчання й задуває свою свічку. • І так по колу, доки кімната не полине у темряву. • Потім координатор запалює свою свічку й ділиться щасливим або позитивним моментом навчання (або тим, що він/вона візьме з собою чи тим, що він/вона хоче покращити за певний період часу). • Він/вона запалює свічку того, хто сидить поряд, своєю свічкою. Поступово кімната наповнюється світлом. • Це дає людям можливість поділитися заключними думками (а не тільки темрявою/світлом). <p>Павутиння поєднаності</p> <p>Якщо ви не робили цю вправу в другому модулі або якщо ви хочете повторити її.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вам знадобиться велика катушка зі стрічкою. Всі встають у коло. • Дайте катушку кожному з учасників. Скажіть йому/їй триматися за кінець стрічки. • Той, хто тримається за стрічку, має сказати, що він/вона бере з цього навчання, а потім кидає катушку іншому учаснику. • Наступний учасник ловить катушку й каже, що він/вона бере з цього навчання. Потім береться за стрічку й кидає катушку далі іншому учаснику й так далі. В кінці кожен має триматися за стрічку. • Так у вас буде щось схоже на павутиння, яке зв'яже всіх разом. Ви можете сказати: <i>«Так само, як цією стрічкою, всі ми пов'язані один з одним у своїй роботі – вчинок одного впливає на всю команду».</i> • Потім учасники можуть спробувати тягнути за стрічку, щоб побачити, як це будуть відчувати інші. 	<p>Порядок проведення цієї вправи за дистанційної форми навчання описаний в модулі 2.</p>
--	--	---

<p>15 хв.</p>	<p>Оцінювання й завершення</p> <p>Привітайте учасників із досягненням кінця навчальної програми!</p> <p>Поясніть, що для вас важливо зібрати їхні коментарі щодо курсу, щоб забезпечити постійне покращення його структури й процесу. Роздайте форми оцінювання й дайте 5 хвилин на заповнення.</p> <p>Якщо ви видаєте сертифікати, роздайте їх у веселому форматі.</p> <p>Подякуйте учасникам ще раз і розкажіть про будь-які додаткові ресурси або підтримку, якщо прийнятно.</p>	<p>Поділіться в чаті посиланням на форму оцінювання.</p>
	<p>Додатково. Рекомендований онлайн-курс: <u>Квест: дитячий довідник для робітників, що надають підтримку дітям, щоб покращити їхню професійну практику.</u></p>	

Додаток I – Самооцінка за початковим набором навчальних матеріалів для персоналу першої лінії взаємодії із ЗДГД

Додаток II – Роздавальний матеріал для учасників